

IL TESTO CONSONANTICO DELLA TRADIZIONE BABILONESE

MS. OPP.ADD. 4 154 DELLA BIBLIOTECA BODLEIANA

GIANFRANCO MILETTO

I. PREMESSA

Dalla scoperta dei manoscritti biblici con puntazione sovrilineare babilonese nella metà del secolo scorso a tutt'oggi, gli sforzi degli studiosi si sono indirizzati soprattutto a studiarne le particolarità di vocalizzazione e i suoi rapporti con il sistema tiberiense, trascurando lo studio del testo consonantico (TC)¹. Al fine di colmare, almeno in parte, questa lacuna, il Prof. Paolo Sacchi m'invitò ad occuparmi di tali studi, durante il dottorato di ricerca che compii sotto la sua guida. La durata triennale del dottorato e la ricchezza del materiale da esaminare consigliarono subito di limitare la prima fase del lavoro ai frammenti della tradizione babilonese, tralasciando i grandi manoscritti yemeniti-babilonesi, quelli cioè che hanno una puntazione mista babilonese-tiberiense, adottata e tramandata dalle comunità yemenite.

Il presente articolo intende essere il primo contributo per il completamento delle varianti del testo biblico secondo la tradizione babilonese, presentando le varianti significative² di quei mss.

¹ Gli unici studi in questo campo sono stati compiuti da un gruppo di ricercatori spagnoli, che hanno pubblicato alcuni mss. biblici con puntazione babilonese, elencando le varianti testuali rispetto alla tradizione tiberiense (*Biblia Hebraica Stuttgartensia* = BHS). Sono finora apparsi i seguenti volumi: A. NAVARRO PEIRO, *Biblia babilónica: Proverbios*, Madrid 1976; IDEM, *Biblia babilónica: Profetas menores*, Madrid 1977; A. ALBA CECILIA, *Biblia babilónica: Ezequiel*, Madrid 1980; IDEM, *Biblia babilónica: Isaias*, Madrid 1980; IDEM, *Biblia babilónica: Jeremías*, Madrid 1987; A. DíEZ MACHO - A. NAVARRO PEIRO, *Biblia babilónica: Fragmentos de Salmos, Job y Proverbios (Ms. 508A del Seminario Teológico Judío de Nueva York)*, Madrid 1987. Si veda anche B. CHIESA, «La tradizione babilonese dell'Antico Testamento ebraico», *Henoch* 6 (1984) 181-204.

² Con questo termine indico quelle varianti che caratterizzano una particolare lettura del TC. Non ho quindi preso in considerazione i casi evidenti di *scriptio plena/defectiva* né semplici varianti grafiche.

yemeniti-babilonesi, che avevo tralasciato nella prima fase della ricerca ³.

I manoscritti che sono ancora da collazionare sono i seguenti: New York, Jewish Theological Seminary, JThS 5491, 131, 133a, 152, 229, 230, 422, 430, 456; Berlin, Or Qu 680; London, British Museum, Or 1477, Or 2373; Jerusalem, ha-Rab Qafih, 2, 11; San Pietroburgo, Firkowitch, 1, 132.

Data la quantità delle carte da collazionare (circa 1500), ho preferito riportare le varianti di ogni singolo manoscritto di volta in volta collazionato, indipendentemente dai libri biblici contenuti. Quando saranno stati collazionati tutti i manoscritti, si potranno eventualmente ordinare le varianti secondo i libri biblici, per avere una visione d'insieme della «variantistica» del testo babilonese.

DESCRIZIONE DEL MANOSCRITTO

Si tratta di un manoscritto yemenita di 266 carte risalente al 1372 dell'era volgare, come si ricava dal colophon. Esso contiene: *Ruth* (2,5-19; 3,3-fine), *Salmi* (1,1-4,4; 11,2-21,14; 27,3-122,5; 124,7-fine), *Giobbe*, *Proverbi*, *Qoheleth*, *Daniele*, *Cantico dei Cantici*, *Threni*, *Esther* ⁴.

La punteggiatura non è uniforme: vi sono tracce di punteggiature babilonesi diverse, nelle quali non si scorge un metodo di punteggiatura coerente. È difficile distinguere le diverse punteggiature a causa di correzioni inserite successivamente. La pronuncia è di tipo tiberiense. Nella maggior parte dei casi di suffissi pronominali si ha scriptio plena, per cui non sempre è facile distinguere il singolare dal plurale. In questi casi ho riportato tutte quelle varianti che hanno l'appoggio o delle versioni antiche e/o della tradizione medievale ⁵, o che

³ I risultati sono stati pubblicati nel seguente volume: G. MILETTO, *L'Antico Testamento ebraico nella tradizione babilonese: i frammenti della Genizah*, Torino 1992.

⁴ Si veda I. YEIVIN, *מסורת הלשון העברית המשתקפת בניקוד חבבלי*, 2 voll., Jerusalem 1985, vol. 1, pp. 161-162. Colgo l'occasione per ringraziare il dott. Benjamin Richler, direttore dell'Institute for Microfilms of Hebrew Manuscripts, che, col consenso della Biblioteca Bodleiana, ha messo a mia disposizione una riproduzione del microfilm del manoscritto.

⁵ Si tenga presente che solo il De Rossi normalmente distingue il plurale dalla *scriptio plena*, mentre il Kennicott riporta le varianti senza indicare la punteggiatura.

potrebbero essere lette come plurale, in base al contesto in cui si trovano. Il TC presenta numerose correzioni: omissioni o inversioni di parole e, a volte, di interi versetti, sono state corrette da una seconda mano (così almeno mi sembra, ma per averne la certezza occorrerebbe vedere il ms. originale); altre volte lo stesso copista ha corretto la prima lezione. Comunque, tranne che in due casi (Prov. 10,3 e Da 4,14), tutte le correzioni correggono nel senso del TR.

Eccetto due o tre casi di poco valore, tutti i *qērê* della BHS sono lezioni del manoscritto ⁶, che presenta anche alcuni casi di *kēṣīb/qērê* uguali a quelli della BHS.

RACCOLTA DELLE VARIANTI

Si presentano i due testi, il tiberiense (BHS) e il babilonese (TB), indicando unicamente i testimoni che appoggiano la lettura consonantica del TB. Oltre alle usuali abbreviazioni e sigle, si possono incontrare le seguenti abbreviazioni: * = *prima manus*; ^c = *secunda manus*; ? = lezione dubbia; > = *deficit*; TVH = Bibbia secondo l'edizione del van der Hooght; K = Kennicott; R = De Rossi; Sym = Simmaco; Aq = Aquila; Th = Teodoziona; Or = Origene; T = Targum.

	BHS	TB
1 Ps 2,6	על ציון הר	על חר ציון
2 Ps 8,4	מעשי	מעשה Syr TVH.
3 Ps 15,1	באֶהֱלֶךְ	באחליך K 4, 35, 37, 39, 43, 73, 119, 128, 148, 158, 170, 188, 206, 216, 224, 245; forte 67; ed: 259, 274. R 1, 36, 38, 94, 187, 204, 209, 224, 231, 249, 270, 337, 380, 414, 446, 554, 570, 615, 640, 670, 681, 696, 865, 867, 942, 953, 970, 973, 992; *596, 782; AgriogrNap ¹⁴⁸⁷ .
4 Ps 16,2	אֶדְנִי	יהוה K 82, 125, 164, 227, 356. R 39.
5 Ps 18,14	בְּרִד וְגַחְלֵי אֶשׁ	* > LXX. K 228, 249, 379, 437. R *758.

⁶ E precisamente si danno le seguenti eccezioni: *kēṣīb* TB = *kēṣīb* BHS, ma il *qērê* BHS manca nel TB: Prov 22,11; 23,3; Th 3,25; Da 2,37; 3,28, 5,8; 5,30; 6,1; 7,10; 9,24. *Kēṣīb* TB = *kēṣīb* BHS, ma il *qērê* TB manca nella BHS (riporto tra parentesi il *qērê* del TB) Est 1,5 (ובמלאות); Da 3,2 (תפתאי); 7,24 (קדמאי). *kēṣīb/qērê* TB diverso dal *kēṣīb/qērê* della BHS: *kēṣīb/qērê* TB (seguito da numerosi mss. tiberiensi K e R): יתשוח/ותשית *kēṣīb/qērê* BHS: יתשוח/ותשית.

6 Ps 18,16	מים	* K 39, 76, 153, 156. R 196.
7 Ps 18,36	וְעָנֹתָדָ	וְעָכְתָּלְ ?
8 Ps 18,41	וּמִשְׁבָּי אֲצִמִיתֵם	K 40, 93, 219. R 31; *204, 596, 789. °879.
9 Ps 18,43	דָּעָפֵר עַל פְּנֵי רוּחַ	* כַּעֲפֵר הָאֲרֶץ T. K 37.
10 Ps 18,46	וַיִּחַרְגֵנוּ	* LXX Hier Syr T. K 1, 41, 73, 74, 131, 133, 148, 166, 245; ed: 268. R 39, 60, 231, 249, 263, 564, 570, 670, 681, 758, 864; *2, 38, 350, 554, 596, 645; °828.
11 Ps 18,49	חֶמֶס	? חֶמְסִים K 38, 39, 40, 148, 201, 203, 227, 245; *31, 67. R 564, 758, 864, 865, 867; *579, 828; °570.
12 Ps 18,50	בְּגוֹיִם	* בַּעֲמִים
13 Ps 19,10	מִשְׁפָּטֵי יְהוָה	>
14 Ps 20,4	מִנְחֹתֶיךָ	TVH Aq Sym. מִנְחֹתֶיךָ
15 Ps 20,4	סֵלָה	> Syr.
16 Ps 21,12	מִזְמָה	LXX ^A L Sym T. K 37, 38, 180; <i>forte</i> 3. R 696; Psal ¹⁴⁷⁷ .
17 Ps 21,14	גְּבוּרַתְךָדָ	LXX Hier. K 30, 36, 43, 97, 131, 148, 206; ed: 259. R 209, 244, 596, 969, 758; *2, 683; AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
18 Ps 27,5	אֶהְלוּ	K 43, 148. אֶהְלֵה
19 Ps 27,11	דִּרְכְּךָדָ	K 4, 245. דִּרְכֶיךָ
20 Ps 28,8	לְמוֹ	* LXX Syr. K 39, 43, 153, 245, 562, 607; *455. R * 683. לְמוֹ
21 Ps 30,9	אֲדַנִּי	TVH. יְהוָה
22 Ps 31,3	אֲזַנְךָדָ	* אֲזַנְךָ בַּיּוֹם אֶקְרָא
23 Ps 31,10	עֵינַי	* עֵינַי עֵתֶקָה בְּכָל
24 Ps 31,14	יְחַד עָלַי	K 37, 39. יְחַד עָלַי
25 Ps 31,15	יְהוָה אֱמַרְתִּי אֶלְהִי	יְהוָה אֱלֹהֵי אִמְרֹתַי
26 Ps 31,23	נִגְרָזְתִּי	* K 73, 142, 158, 206, 216, 245, 602; ed: 260. R 31, 572, 640, 864; *350, 683, 706; °954. נִגְרָזְתִּי
27 Ps 31,24	כָּל	> Syr. K 156. R *31, 34, 367.
28 Ps 33,3	לוֹ	* T. K 1, 39; *180. R 31, 670; *204, 256, 367, 874. לְיְהוָה
29 Ps 33,13	הַבֵּיט	חֲשִׁקֶיךָ
30 Ps 35,1	לֶחֶם	K 156. לֶחֶם
31 Ps 35,4	וַיִּחַפְּרוּ	וַיִּכְלְמוּ מִבְּקָשֵׁי נַפְשִׁי לְסַפּוֹתַי
32 Ps 35,17	אֲדַנִּי	K 1, 4, 38, 39, 42, 74, 93, 97, 130, 137, 147, 192, 227, 245, 249, 250. יְהוָה
33 Ps 35,22	אֲדַנִּי	K 38, 40, 82, 137, 377. יְהוָה
34 Ps 35,23	נֹאדַנִּי	K 4, 76, 147, 203, 206, 249; ed: 268. וַיְהוּהוּ
35 Ps 36,7	מִשְׁפָּטֶיךָדָ	LXX Syr T TVH. מִשְׁפָּטֶיךָ
36 Ps 37,5	דִּרְכְּךָדָ	K 153, 170; ed: 255. דִּרְכֶיךָ
37 Ps 37,6	צִדְקָךָדָ	K 131, 145. צִדְקֶיךָ
38 Ps 37,6	וּמִשְׁפָּטֶיךָדָ	Syr T. K 1, 2, 4, 19, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, וּמִשְׁפָּטֶיךָ

- 67, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 97, 99 101, 117, 118, 125, 128, 133, 144, 145, 147, 148, 156, 157, 158, 166, 170, 173, 175, 176, 188, 192, 206, 208, 215, 216, 220, 222, 224, 225, 226, 227, 249; *3, 139, 171, 318; *forte* 142; ^c326; ed: 255, 259, 264, 271, 272, 274, 275, 286. KR 454, 456, 475. R 1, 1^e, 2, 3^e, 4, 4^e, 7^e, 16^e, 17^e, 20^e, 22^e, 28^e, 29^e, 36, 38, 39, 40, 46^e, 89, 186, 187, 204, 209, 215, 218, 224, 231, 244, 249, 256, 263, 270, 277, 287, 319, 343, 346, 368, 369, 379, 380, 385, 386, 413, 446, 490, 517, 551, 553, 564, 570, 572, 595, 596, 609, 612, 613, 615, 628, 632, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 681, 696, 706, 775, 779, 824, 828, 829, 846, 864, 865, 867, 873, 874, 899, 953, 954, 992; *2^e, 3, 31, 37, 304, 350, 414, 518, 554, 579, 645, 683, 782, 879, 941; Psal¹⁴⁷⁷ AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 39 Ps 37,13 אֲדָנִי יהוה K 1, 4, 38, 39, 40, 42, 73, 76, 93, 131, 158, 170, 178, 222, 227, 253.
- 40 Ps 37,27 טוֹב וְשָׁכֹן * טוב בקש שלום ושכון
- 41 Ps 37,29 צְדִיקִים וְצְדִיקִים LXX Syr. K 2, 37, 43, 131, 226, 245.
- 42 Ps 37,34 אֶל יְהוָה וְשָׁמַר * אל יהוה חזק ויאמץ לבך וקוה אל יהוה ושמר
- 43 Ps 38,2 וּבְחֶמְתְּךָ * בחמתך LXX Hier Syr T. K 37, 147, 216, 227. R 39, 874; *31, 231, 350, 551, 828, 829, 953.
- 44 Ps 38,10 אֲדָנִי יהוה K 38, 40, 41, 42, 43, 131, 170, 176, 178, 206, 245.
- 45 Ps 38,11 עֵינַי * פני
- 46 Ps 38,16 אֲדָנִי יהוה T. K 1, 19, 30, 31, 38, 39, 40, 41, 42, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 97, 101, 117, 118, 119, 131, 133, 137, 139, 141, 142, 145, 147, 148, 156, 158, 170, 176, 178, 192, 204, 205, 222, 245, 251, 253; ed: 259, 260, 265. R *Plurimi codices etiam hispanici.*
- 47 Ps 38,23 אֲדָנִי יהוה K 1, 4, 38, 40, 73, 74, 97, 118, 121, 125, 131, 133, 147, 156, 170, 178, 192, 215, 222, 225, 227, 245, 249, 250; ed: 259.
- 48 Ps 39,2 בְּעֵד בעוה
- 49 Ps 39,6 כָּלִי * > Syr. K 1, 17, 19, 39, 73, 74, 80, 97, 119, 121, 131, 144, 170, 188, 215; ^c157, 224; ed: 664. KR * 532. R 3^e, 39, 209, 337, 379, 386, 466, 609, 628, 670, 696, 874, 879, 992; *29^e, 34, 38, 215, 612, 789; ^c218, 368; Agiogr-Nap¹⁴⁸⁷.
- 50 Ps 39,11 נֶעְדָּךְ נעידך LXX Hier.
- 51 Ps 40,12 לֹא * אל
- 52 Ps 40,18 אֲדָנִי יהוה K 2, 38, 40, 42, 43, 73, 93, 131, 137, 139, 156, 158, 170, 178, 245, 250, 251, 253; ed: 260, 264, 267, 271, 272, 274, 275, 283, 291.

- 53 Ps 42,10 שְׂכַחְתִּי * זנחתני K 37. R *31.
- 54 Ps 44,10 וְלֹא תִצַּא וְלֹא תִצַּא לְX X A R L TalBab. K 17, 37, 227, 252, 694; ed: 650B. R 758; * 31.
- 55 Ps 44,24 אֲדַנִּי יהוה K 1, 17, 19, 38, 40, 42, 43, 74, 76, 97, 117, 118, 125, 131, 147, 148, 158, 170, 178, 192, 198, 216, 225, 227, 228, 249, 251; ed: 255, 259.
- 56 Ps 44,27 חֲסִידֶךָ חסידך Syr. K 125; ed: 259; AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 57 Ps 47,8 כָּל הָאָרֶץ T. K 2, 19, 30, 36, 38, 39, 43, 73, 74, 76, 92, 93, 97, 101, 131, 142, 145, 147, 148, 156, 158, 160, 168, 176, 188, 201, 206, 215, 216, 219, 220, 222, 224, 226, 227, 228, 238, 245, 249, 251, 318, 601, 602; *1, 82, 141, 175; *forte* 42; ^c133, 157; ed: 259, 271A, 288, 300, 650B. KR 231, 242, 404, 425, 428, 431, 455, 474, 475, 484, 495, 500, 532, 535, 538, 539, 540, 541, 559, 562; *168, 456, 519. R 1^e, 1, 3^e, 4^e, 4, 7^e, 9^e, 18^e, 19^e, 20^e, 23^e, 28^e, 29^e, 32, 33^e, 36, 37^e, 38, 39, 40^e, 40, 41^e, 46^e, 47^e, 61, 186, 196, 209, 215, 244, 277, 325, 337, 346, 350, 368, 369, 373, 379, 380, 386, 478, 483, 551, 553, 564, 570, 572, 576, 595, 615, 632, 640, 645, 681, 683, 696, 706, 751, 778, 779, 824, 864, 865, 867, 874, 882, 941; *31, 33, 34, 36^e, 37, 39^e, 103^e, 204, 224, 231, 304, 319, 341, 414, 466, 579, 612, 613, 667, 879; ^c187, 413, 518, 732, 828, 942; Psal¹⁴⁷⁷ AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 58 Ps 50,9 לֹא * אִם
- 59 Ps 50,22 אֲלוֹהִים * אֱלֹהִים K 73.
- 60 Ps 51,3 כְּחִסְדֶּיךָ K ed: 264, 267, 272, 274. R 847; Brescia¹⁴⁹⁴.
- 61 Ps 51,6 כְּדָבָרֶיךָ LXX Sym Hier TalBab. K 39, 43, 73, 97, 147, 148, 158, 170, 224, 250; *3, 156; ed: 259, 267, 271A, 272, 274, 650B. R 94, 224, 325, 332, 350, 373, 526, 554, 640, 667, 670, 847, 882; * 553, 645; AgiogrNap¹⁴⁸⁷ Brescia¹⁴⁹⁴.
- 62 Ps 51,6 בְּשִׁפְטֶיךָ K 3, 4, 37, 39, 43, 73, 74, 76, 93, 97, 117, 145, 147, 148, 156, 158, 170, 188, 192, 206, 224, 245; ^c150; ed: 259, 260, 264, 267, 268, 271A, 272, 274, 650B.
- 63 Ps 51,16 צְדָקֹתֶיךָ K 36, 131, 148, 245.
- 64 Ps 51,17 אֲדַנִּי יהוה T. K 40, 42, 74, 76, 131, 133, 147, 153, 158, 170, 178, 251, 678.
- 65 Ps 52,11 חֲסִידֶיךָ K 17, 31, 82, 117, 128, 147, 168, 172, 173, 215, 216, 222, 226, 227, 253, 602; ed: 259. R 29^e, 40, 186, 234, 337, 341, 379, 412, 466, 518, 553, 595, 609, 615, 644, 681, 758, 828, 829, 847; *34, 368, 612, 696, 782, 954; ^c3; AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 66 Ps 53,5 פְּעֻלִי * כל פועלי LXX Hier Syr T. K 2, 17, 30, 36, 38, 39, 43,

		92, 93, 131, 141, 145, 147, 155, 157, 170, 173, 201, 206, 216, 226, 228, 245, 251, 602; ^c 157; ed: 260, 271A, 283A, 288. KR 231, 456, 471, 495, 559, 562; *512. R 1, 31, 40, 196, 249, 277, 337, 367, 368, 380, 386, 518, 595, 644, 645, 681, 696, 758, 824, 910; *38, 517, 554, 572, 579, 615, 683, 706, 732, 828; ^c 2, 865, 954; <i>Sonc</i> ¹⁴⁸⁸ .
67 Ps 53,5	אֱלֹהִים	יהוה K 4, 19, 36, 37, 40, 82, 131, 137, 145, 148, 156, 158; ed: 259.
68 Ps 53,7	יְשׁוּעוֹת	* יְשׁוּעָת LXX Hier Syr. K 1, 4, 17, 19, 30, 37, 39, 42, 43, 73, 74, 76, 80, 93, 97, 117, 121, 131, 133, 148, 156, 158, 173, 176, 178, 188, 206, 219, 222, 224, 227, 252. R 368, 380, 386, 670, 681, 865, 965; *2, 612; ^c 4.
69 Ps 53,7	אֱלֹהִים	יהוה LXX Syr T. K 1, 4, 17, 201, 206, 224, 245; ed: 268. KR ^c 471. R ^{3e} , 4, 18 ^e , 31, 380, 553, 579, 640, 644, 874; *2, 22 ^e , 34, 37 ^e , 706, 846, 879.
70 Ps 54,5	קָמוּ	קָמוּ
71 Ps 54,6	אֲדֹנָי	יהוה K 19, 39, 40, 43, 118, 131, 170, 172, 173, 201, 249, 250; ed: 255.
72 Ps 54,8	שָׁמַד יְהוָה	יהוה K 93.
73 Ps 54,9	צָרָה	צָרָה
74 Ps 55,9	אֲחִישָׁה	* אֲחִישָׁה לִי
75 Ps 55,10	אֲדֹנָי	יהוה K 1, 4, 38, 39, 40, 42, 43, 74, 82, 93, 97, 121, 133, 137, 156, 178, 201, 208, 210, 227, 245, 249, 251, 252, 301, 355, 356, 377, 407, 418, 428, 454, 456, 471, 474, 475, 496, 497, 498, 541, 562, 570, 587, 590, 599, 601, 612, 613; ed: 255, 259.
76 Ps 55,21	יָדוּ	ידו LXX Aq Sym Th Hier. K 4, 39, 80, 121, 188, 192, 224, 251, 601; ed: 268. R 645; *1 ^e .
77 Ps 56,14	אֱלֹהִים	* יהוה
78 Ps 57,10	אֲדֹנָי	יהוה K 1, 4, 30, 38, 39, 40, 42, 121, 131, 137, 145, 158, 166, 170, 178, 222, 226, 228, 245, 249, 250, 251, 252; ed: 255.
79 Ps 57,12	עָלַי	ועל LXX Syr.
80 Ps 59,12	אֲדֹנָי	יהוה K 19, 38, 40, 42, 131, 156, 158, 170, 173, 178, 227, 245, 251, 252, 254; ed: 259, 268.
81 Ps 60,7	יְדִינִידָךְ	K 30, 35, 39, 101, 173, 178; ed: 259.
82 Ps 61,1	גְּיַנֹּת	גְּיַנֹּת LXX Sym Hier T. K 38, 39, 40, 43, 74, 76, 93, 97, 117, 133, 156, 188, 198, 201, 216, 224, 240, 245; ed: 268. R 379, 551, 609, 670, 910, 1117; *1 ^e , 1, 31, 350, 480, 645, 667, 1252.
83 Ps 61,1	>	מִזְמוֹר LXX ^S K 30, 201.
84 Ps 62,13	אֲדֹנָי	יהוה K 19, 38, 39, 42, 74, 97, 102, 117, 118, 119, 131, 133, 137, 153, 156, 158, 166, 170, 178, 217, 224, 225, 227, 228, 250, 251; ed: 255, 259.

- 85 Ps 63,10 הָאֶרֶץ * ארץ K 19, 37, 82, 92, 93, 101, 118, 131, 145, 210, 214, 215, 224; *forte* 128; *125; ed: 255, 259.
- 86 Ps 64,5 בְּמִסְתָּרִים * במסתר
- 87 Ps 64,9 רָאָה רואי LXX Syr Sym Hier. K 133; *defec.* 37, 40, 73, 74, 93, 97, 117, 131, 170, 206; *158; *forte* 4; c201. R 3, 31, 204, 277, 287, 331, 369, 615, 667, 672, 696, 847, 873, 874, 910; *554; *forte* *380.
- 88 Ps 66,8 וְהִשְׁמִיעוּ וְהִשְׁמִיעוּ * ברכו
- 89 Ps 66,9 רָגְלָנוּ רגלינו Aq Sym Th Hier. T. K 1, 4, 17, 19, 30, 37, 38, 39, 42, 43, 67, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 97, 99, 117, 118, 121, 125, 130, 131, 133, 142, 145, 147, 148, 155, 158, 170, 173, 188, 192, 206, 208, 215, 216, 217, 219, 220, 224, 226, 240, 245, 250, 251; *171; ed: 255, 259, 271, 275, 283. R 1, 38, 39, 40, 186, 204, 218, 231, 244, 256, 263, 276, 277, 287, 337, 350, 367, 368, 369, 380, 385, 386, 414, 446, 466, 480, 517, 551, 553, 554, 570, 572, 596, 609, 613, 615, 628, 633, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 748, 758, 775, 779, 828, 829, 846, 847, 864, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 941, 953; * 31, 34, 270, 341, 579, 645, 683, 954; AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 90 Ps 66,12 לְרֵאשִׁינוּ לראשינו LXX. K 1, 4, 17, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 76, 80, 82, 92, 93, 94, 117, 121, 131, 137, 148, 153, 158, 168, 178, 192, 206, 224, 226, 240, 249, 250, 251, 253; ed: 255, 259, 260, 264, 268, 272, 274.
- 91 Ps 66,18 אֲדָנִי יהוה K 4, 30, 38, 39, 40, 80, 92, 93, 118, 156, 178, 215, 251; ed: 259.
- 92 Ps 67,3 דָּרָכֶיךָ דרכיך K 73, 142, 188, 431, 673. R 287, 379, 380, 554, 572, 596, 879.
- 93 Ps 68,12 אֲדָנִי יהוה K 39, 40, 131, 153, 158, 170; ed: 255.
- 94 Ps 68,17 יְהוָה * אלהים
- 95 Ps 68,18 אֲדָנִי יהוה K 1, 4, 39, 40, 42, 74, 97, 125, 131, 133, 156, 158, 210, 222, 227, 245, 249; ed: 255.
- 96 Ps 68,20 אֲדָנִי יהוה K 3, 4, 17, 19, 38, 39, 40, 42, 43, 73, 74, 93, 97, 101, 118, 119, 131, 133, 137, 142, 145, 147, 148, 153, 156, 158, 160, 176, 198, 201, 203, 206, 210, 227, 228, 245, 249, 250, 318, 601; ed: 255.
- 97 Ps 68,23 אֲדָנִי יהוה K 1, 4, 30, 38, 39, 40, 42, 43, 74, 97, 118, 131, 133, 153, 160, 178, 249, 601; ed: 255.
- 98 Ps 68,33 אֲדָנִי יהוה K 4, 40, 42, 80, 131, 156, 178, 228.
- 99 Ps 69,8 חֲרָפָה * נפשי
- 100 Ps 70,5 אֱלֹהִים * יהוה Hier^{mss} T. K 17, 19, 30, 36, 39, 40, 42, 43, 80, 93, 117, 118, 131, 137, 141, 145, 147, 155, 156, 172, 175, 178, 180, 198, 201, 206, 216, 222, 224, 245, 249, 250, 253, 602. KR 562. R 1^e, 17^e, 28^e, 29^e, 31, 33^e, 38^e, 39, 94, 204, 209, 215, 277, 304, 368, 379, 380, 386, 480, 517, 553, 554, 595, 609, 613, 683, 696, 775, 829, 874; *33, 34, 37, 46, 270, 350, 510, 645, 828, 864, 879; c38, 341, 596, 899.

101 Ps 71,5	אֲדַנִּי יְהוָה	K 255. יהוה אלהים
102 Ps 71,15	צִדְקֹתֶיךָ	K 73. תחלתך
103 Ps 71,16	אֲדַנִּי יְהוָה	K 38, 40, 74, 89, 97, 133, 156, 228, 238; ed: 255, 259. יהוה אלהים
104 Ps 72,1	לְמַלְךְ	>
105 Ps 72,12	אֲבִיוֹן	* עני
106 Ps 73,20	אֲדַנִּי	K 38, 80, 131, 153, 156, 188, 227. יהוה
107 Ps 73,28	בְּאֲדַנִּי יְהוָה	K 38, 42, 228; ed: 255, 270. ביהוה אלהים
108 Ps 74,4	מוֹעֲדֶךָ	T. TalBab. K 1, 2, 3, 17, 35, 36, 38, 43, 73, 74, 76, 92, 93, 94, 97, 100, 118, 119, 125, 133, 137, 139, 142, 147, 148, 150, 153, 155, 156, 157, 160, 166, 172, 173, 176, 178, 188, 203, 206, 208, 215, 216, 220, 224, 249, 250, 252, 253, 602; *67, 82; ed: 255, 259, 268, 271, 274, 283, 288, 291, 300T, 650B. KR 454, 455, 456, 471, 475, 532. R 1, 1 ^e , 3, 3 ^e , 4, 7 ^e , 16 ^e , 17 ^e , 18 ^e , 20 ^e , 28 ^e , 31, 33 ^e , 34, 39, 40, 60, 61, 186, 204, 209, 215, 224, 231, 244, 256, 260, 263, 276, 277, 287, 304, 337, 350, 368, 369, 379, 380, 386, 412, 414, 446, 480, 490, 509, 510, 517, 518, 551, 553, 554, 570, 572, 595, 596, 609, 613, 615, 632, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 683, 696, 732, 748, 758, 775, 779, 824, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 953, 954; *2, 341, 645, 828; AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
109 Ps 74,7	מִקְדְּשֶׁךָ	K 1, 2, 4, 19, 35, 37, 42, 74, 80, 97, 100, 101, 118, 119, 131, 145, 148, 155, 172, 173, 176, 178, 208, 215, 219, 250; ed: 259, 274, 275, 283, 288, 291. מקדשך
110 Ps 75,6	לְמַרוֹם קִרְוֹנְכֶם	קרנכם למרום
111 Ps 76,7	וְרִכְבֶּךָ	* LXX Syr T. K 37, 38, 40, 93, 130, 188, 198, 206; ^c 156. רכב
112 Ps 77,2	אֵלַי	* קולי T. K 180.
113 Ps 77,3	אֲדַנִּי	K 38, 39, 40, 74, 93, 97, 118, 128, 131, 133, 137, 156, 176, 192, 198, 238, 254; ed: 255. יהוה
114 Ps 77,8	אֲדַנִּי	K 19, 38, 39, 40, 42, 74, 80, 89, 93, 94, 97, 102, 118, 131, 133, 156, 240, 245; ed: 255; *178. יהוה
115 Ps 77,12	פְּלֹאֵךָ	LXX Hier Sym Syr T. K 38, 39, 74, 76, 80, 97, 133, 147, 148, 178, 188, 206, 224, 245, 249. R 193, 215, 328, 337, 379, 510, 572, 640, 670, 779, 879; *31 34 645. פלאיך
116 Ps 77,13	פְּעֻלֶךָ	LXX Sym Syr. K 37, 39, 43, 74, 76, 80, 93, 97, 131, 133, 148, 153, 178, 188, 249; ed: 255. R 4, 193, 215, 368, 379, 380, 553, 570, 572, 670, 677, 696, 846, 864, 865, 879; *31. פעליך
117 Ps 77,20	דְּרִכְךָ	K 74, 97, 133, 170. דרכיך
118 Ps 78,8	הַבֵּין	R 204, 244, 287, 379, 596, 829, 879; *683; forte *553; Psal ¹⁴⁷⁷ . הבין
119 Ps 78,21	יְהוָה	* אל K 73, 99, 173: אלהים.
120 Ps 78,45	וַתִּשְׁחִיתֵם	* וישחתם
121 Ps 78,60	שִׁלָּה	K 1, 38, 40, 43, 74, 76, 80, 97, 99, 133, 156, 188, 193, 204, 209, 215, 224, 231, 244, 256, 260, 263, 276, 277, 287, 304, 337, 350, 368, 369, 379, 380, 386, 412, 414, 446, 480, 490, 509, 510, 517, 518, 551, 553, 554, 570, 572, 595, 596, 609, 613, 615, 632, 640, 644, 667, 670, 672, 677, 683, 696, 732, 748, 758, 775, 779, 824, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 953, 954; *2, 341, 645, 828; AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ . שילה

- 206, 216, 222, 226, 238; *forte* 117.
- 122 Ps 78,65 אָדָנִי יהוה K 1, 38, 40, 43, 73, 74, 93, 97, 131, 133, 215, 249, 252.
* מיינו Syr.
- 123 Ps 78,65 מִיָּיִן עמים
- 124 Ps 78,66 עוֹלָם * עבדו LXX. K 147, 158; c176. R 39, 829; *551.
- 125 Ps 78,71 עֲמוֹ בתום LXX. Syr Hier T. K 1, 30, 35, 37, 38, 43, 156; ed: 255; *defective* בתם: 19, 73, 74, 80, 97, 128, 131, 160, 166, 176, 208, 216, 224, 245, 602; *forte* 133; ed: 260, 271A, 283A, 288. KR 240, 454, 471, 472, 512, 532. R 1^e 1, 2, 3, 4, 7^e, 18^e, 21^e, 22^e, 29^e, 32, 33^e, 34, 38^e, 38, 39, 40, 47^e, 57^e, 61, 63, 68^e, 196, 204, 209, 218, 244, 263, 276, 277, 287, 289, 321, 328, 367, 368, 379, 380, 386, 446, 466, 480, 518, 551, 554, 561, 570, 572, 595, 609, 612, 613, 615, 632, 640, 667, 670, 696, 751, 758, 779, 824, 828, 829, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 879, 899, 910, 941, 953; *33, 186, 304, 553, 645, 732, 782; c3, 187, 231; Psal¹⁴⁷⁷ Sonc.^{1488, 1494}
- 126 Ps 78,72 כָּתָם * על LXX Syr Hier T. K 37, 39, 43, 73, 97, 148, 156, 180, 215, 245, 253, 602 681; *38; c4.
- 127 Ps 79,6 אֵל * איה נא K 4, 39, 73, 74, 97, 142, 156, 166, 245, 253.
- 128 Ps 79,10 אִיהַ יהוה K 1, 4, 19, 30, 36, 38, 40, 41, 43, 73, 74, 80, 82, 93, 97, 118, 121, 128, 131, 133, 137, 139, 142, 145, 156, 160, 178, 206, 216, 219, 225, 226, 228, 238, 249, 252, 253, 601, 681; ed: 255, 260, 264, 267, 271, 272, 274, 275, 288, 291.
- 129 Ps 79,12 אָדָנִי על K 17, 73, 97, 118, 125, 131, 157, 176, 192, 198, 201, 206, 216, 245.
- 130 Ps 80,1 אֵל יְהוָה אֱלֹהִים יהוה אדני יהוה K 117, 160, 216.
- 131 Ps 80,5 יְהוָה אֱלֹהִים יהוה LXX Syr Hier T. K 93, 102, 172, 251.
- 132 Ps 80,20 הָאֵר חגיגו Syr T. K 1, 19, 30, 35, 38, 39, 40, 43, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 94, 97, 100, 117, 119, 121, 125, 131, 133, 142, 145, 147, 148, 150, 155, 156, 160, 166, 172, 178, 206, 208, 215, 216, 220, 224, 240, 245, 249, 252; ed: 255, 259, 260, 274. R 1, 28^e, 32, 39, 40, 61, 186, 196, 204, 209, 215, 234, 244, 263, 277, 287, 292, 304, 343, 368, 369, 379, 380, 386, 412, 414, 446, 466, 480, 486, 490, 509, 517, 554, 570, 572, 609, 613, 615, 640, 667, 670, 671, 672, 677, 758, 779, 829, 846, 847, 865, 873, 879, 899, 910, 953, 954; *34, 633, 645; c596; Psal¹⁴⁷⁷ AgiogrNap¹⁴⁸⁷ Sonc¹⁴⁸⁸.
- 133 Ps 81,4 חֲגִילוֹ יְהוָה שמוך
- 134 Ps 83,17 שִׁמְךָ יְהוָה * כל חרון
- 135 Ps 85,4 מִחְרוֹן יהוה K 1, 4, 17, 19, 30, 35, 38, 40, 42, 74, 82, 89, 93, 94, 97, 118, 121, 131, 133, 137, 142, 145, 156, 157, 160, 166, 172, 178, 192, 208, 215, 216, 217, 219, 220, 222, 227, 228, 245, 251, 253, 601, 673, 678; ed: 259, 260,

		264, 267, 271, 272, 274, 275, 279, 283, 288, 291, 659. R <i>Plerique codices, ex hispanicis</i> : 304, 414, 632, 955; *187, 510; Psal ¹⁴⁷⁷ AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ . Sonc ¹⁴⁸⁸ Brescia ¹⁴⁹⁴ .
137 Ps 86,4	אָדָנִי	יהוה K 1, 4, 38, 40, 42, 74, 80, 82, 97, 118, 125, 128, 131, 133, 137, 142, 156, 157, 166, 170, 172, 176, 178, 198, 205, 206, 216, 220, 225, 227, 228, 249, 251, 252, 254, 673, 678; ed: 259.
138 Ps 86,5	אָדָנִי	יהוה K 4, 17, 30, 38, 40, 42, 74, 80, 82, 93, 97, 118, 119, 131, 137, 142, 145, 156, 157, 158, 160, 172, 176, 178, 192, 205, 206, 216, 220, 222, 224, 238, 251, 673, 678; ed: 259, 284, 286, 288, 300T.
139 Ps 86,6	בְּקוֹל	לקול LXX T. K 4, 17, 37, 38, 40, 118, 125, 131, 142, 145, 156, 157, 160, 166, 224, 251; *130, 245. KR 468. R 28 ^c , 29 ^c , 31, 33 ^c , 39, 204, 256, 276, 368, 373, 446, 517, 526, 551, 609, 643, 670, 751, 758, 759, 814, 824, 829, 864, 865, 874, 879, 954; *1, 38, 510, 554, 645; ^c 846.
140 Ps 86,8	אָדָנִי	יהוה K 4, 38, 40, 42, 74, 80, 97, 101, 118, 121, 131, 133, 137, 142, 147, 156, 158, 205, 222, 252, 673, 678; ed: 300.
141 Ps 86,9	אָדָנִי	יהוה K 3, 4, 39, 40, 42, 74, 82, 93, 97, 118, 121, 125, 131, 133, 137, 142, 147, 148, 176, 216, 222, 227, 231, 251, 252, 673, 678; ed: 270.
142 Ps 86,11	דַּרְכֶּיךָ	דרכיך K 17, 43, 74, 97, 166, 206, 224, 245, 651.
143 Ps 86,11	שְׁמִיךָ	* את שמיך K 4, 37, 38, 43, 73, 74, 76, 93, 97, 117, 130, 131, 133, 142, 148, 150, 155, 156, 160, 180, 245, 250, 601; ed: 300.
144 Ps 86,12	אָדָנִי	יהוה K 4, 17, 19, 38, 40, 42, 73, 74, 82, 92, 97, 117, 118, 119, 121, 131, 133, 137, 156, 158, 178, 192, 201, 206, 216, 217, 220, 249, 250, 251, 252, 673, 678; ed: 268 272.
145 Ps 86,14	קָמוּ	קמים
146 Ps 86,14	נַעֲדַת	> T.
147 Ps 86,14	שְׁמוֹךָ	* שמוך אלהים
148 Ps 86,15	אָדָנִי	יהוה K 17, 30, 38, 40, 43, 73, 74, 82, 93, 97, 99, 118, 119, 133, 137, 142, 147, 148, 156, 158, 178, 206, 216, 220, 224, 227, 228, 242, 249, 250, 251, 673, 678; ed: 268.
149 Ps 86,17	יְהוָה	* > K 38, 73, 74, 80, 97, 133.
150 Ps 88,8	נֶקֶל	כל K 4, 150.
151 Ps 88,14	אֶלֶיךָ יְהוָה	* יהוה אליך
152 Ps 89,34	אֲפִיר	אסיר Syr Hier T. K 17, 80, 117, 148, 156, 224; *42 76. R 368, 670, 828, 874; *350.
153 Ps 89,38	עוֹלָם וָעֶד	* לעד
154 Ps 89,39	עָם	פני Syr.
155 Ps 89,50	אָדָנִי	יהוה K 1, 4, 40, 42, 82, 93, 118, 121, 125, 128, 131, 137, 142, 145, 147, 201, 217, 220, 225, 228, 235, 245, 249, 311, 342, 355, 358, 405, 407, 418, 419, 431, 454,

- 476, 495, 497, 509, 523, 530, 531, 601, 612, 613; ed: 255.
- 156 Ps 89,51 אָדנִי יהוה K 4, 40, 74, 93, 97, 118, 121, 128, 133, 137, 145, 147, 173, 176, 178, 188, 201, 219, 227, 228, 245, 251, 312, 319, 358, 428, 431, 454, 497, 500, 509, 530, 531, 538, 541, 601, 607.
- 157 Ps 90,1 אָדנִי יהוה K 4, 38, 40, 74, 93, 97, 117, 118, 128, 133, 137, 156, 178, 249, 673, 680, 681.
- 158 Ps 90,2 וְתִבֵּל > K1.
- 159 Ps 90,2 עַד ועד LXX^A Syr Hier. K 1, 4, 30, 35, 36, 38, 39, 41, 43, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 94, 97, 99, 102, 117, 118, 125, 131, 133, 142, 145, 147, 148, 155, 156, 166, 170, 175, 188, 192, 206, 215, 216, 217, 225, 226, 227, 249, 680, 681; ed: 255, 259, 260, 264, 267, 268, 271, 272, 274, 275, 283, 288, 300.
- 160 Ps 90,10 בְּהֵם * > K 39.
- 161 Ps 90,16 פְּעֻלָּךְ פעליך LXX Sym Syr T TVH.
- 162 Ps 90,17 אָדנִי יהוה TVH.
- 163 Ps 91,10 בְּאֵהְלִיךְ T TalBab. K 35, 39, 74, 80, 97, 99, 133, 148, 155, 156, 158, 170, 172, 206, 217, 224, 245, 680; ed: 264, 267, 272, 650B. R 1, 17^e, 34, 38, 39, 186, 204, 231, 244, 256, 263, 276, 310, 325, 332, 441, 442, 446, 536, 554, 570, 572, 615, 670, 672, 775, 854, 864, 867, 907, 908, 919, 921, 960, 995, 996; *579, 645, 732; Brescia¹⁴⁹⁴.
- 164 Ps 91,12 רִגְלֶיךָ K 4, 35, 38, 39, 74, 80, 97, 117, 133, 142, 148, 155, 216, 245, 253, 602, 680, 681.
- 165 Ps 92,5 בְּפֻעֲלֶיךָ Syr. K 35, 43, 80, 117, 121, 125, 145, 148, 172, 208, 240, 680; *171; ed: 268, 271, 274, 275, 291, 300T. R 38, 63, 94, 162, 244, 256, 260, 287, 325, 332, 367, 368, 374, 435, 441, 442, 526, 553, 570, 643, 690, 761, 814, 829, 867, 887, 894, 907, 917, 921, 955, 960, 1011; *645.
- 166 Ps 92,5 בְּמַעֲשֵׂה Qum Syr. K 2, 37, 38, 39, 74, 76, 80, 93, 97, 99, 118, 131, 142, 147, 156, 166, 198, 206, 217, 220, 245, 673, 681; ed: 259. R 28^e, 31, 38, 39, 40, 61, 63, 89, 94, 112, 162, 204, 215, 228, 260, 270, 277, 287, 304, 309, 310, 325, 332, 341, 343, 374, 375, 379, 383, 403, 405, 420, 435, 446, 447, 468, 466, 487, 510, 519, 534, 554, 564, 570, 591, 595, 596, 605, 609, 612, 613, 615, 632, 643, 667, 670, 672, 681, 733, 752, 753, 759, 762, 767, 779, 799, 804, 847, 864, 865, 867, 874, 882, 887, 894, 907, 908, 910, 917, 921, 953, 955, 959, 960, 961, 962, 963, 465, 969, 972, 974, 994, 1007, 1011; *2, 3, 29^e, 234, 254, 380, 412, 414, 579, 632, 645, 683, 824, 879, 954; Psal¹⁴⁷⁷ AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 167 Ps 93,1 אֶף...תִּמְוֹט * >
- 168 Ps 93,5 מֵאֵד * > K 36.

169 Ps 95,6	נְבִרְקָה	* > K 35, 170.
170 Ps 96,13	כִּי בָּא פִּי בָּא	* כִּי בָּא Syr. K 4, 17, 35, 37, 38, 39, 43, 73, 74, 76, 80, 89, 92, 93, 97, 99, 117, 121, 128, 131, 142, 148, 155, 156, 157, 160, 170, 176, 206, 219, 224, 245, 602. KR 228, 235, 240, 471, 532; *249, 425, 428, 454, 456, 486. R 1, 3 ^e , 33 ^e , 39, 89, 231, 379, 446, 480, 554, 564, 570, 609, 640, 670, 672, 681, 829, 847, 867, 874, 879, 910; *1 ^e , 31, 34, 186, 244, 256, 350, 466, 551, 572, 596, 612, 628, 632, 633, 645, 683, 696, 779, 864, 865, 954; ^c 287, 368, 380; Brescia ¹⁴⁹⁴ .
171 Ps 100,4	לו	* ליהוה
172 Ps 102,13	וְזָכַרְךָ	* וְזָכַרְךָ K 118, 156, 220, 249; ed: 277, 300, 664. R 779, 874; *34, 244.
173 Ps 102,21	>	* כגידל זרועך
174 Ps 102,26	נְדִידָךְ	* נְדִידָךְ K 2; ed: 268, 651.
175 Ps 104,8	הַרִים	* שמים
176 Ps 104,12	מִבֵּין	* מִבֵּין K 201.
177 Ps 104,14	חֲצִיר	* חֲצִיר K 156.
178 Ps 104,14	הָאָדָם	* הארץ
179 Ps 105,9	אֲבִרְהָם	* אברהם עבדו
180 Ps 105,15	וּלְנִבְיָאֵי	* וּלְנִבְיָאֵי LXX T. K 37, 40, 73, 74, 76, 93, 97, 133, 198, 216, 240, 249, 250; *43, 156. R 244, 277, 368, 369, 517, 570, 847, 941; *29 ^e , 31, 350, 683, 864, 879.
181 Ps 105,29	וַיַּחַךְ	* ויהפך
182 Ps 105,36	בְּאַרְצָם	* בְּאַרְצָם LXX ^L Syr T ^{Wal} . K 17, 37, 43, 73, 117, 148, 156, 157, 188, 215, 217, 228, 249, 253, 602; ed: 259, 260, 267, 272, 288, 300. KR 425, 530, 531, 538, 585; *528; ^c 495. R 39, 204, 367, 572, 596, 609, 640, 645, 759, 865, 879; *1 ^e 31, 350, 696, 953, 954; <i>forte</i> 633, 829; Sonc ¹⁴⁸⁸ AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
183 Ps 105,40	שָׁלוֹן	* סליו
184 Ps 105,45	וַתִּזְרְתֵנוּ	* ועתתיו
185 Ps 106,3	עֲשָׂה	* עֲשָׂה LXX Hier Syr T. K 39, 93, 145, 160, 180, 253, 602; ed: 260, 267, 272. KR 474. R 33 ^e , 68 ^e , 554, 593, 628, 779, 864, 865, 899; *31 579; Sonc ¹⁴⁸⁸ Brescia ¹⁴⁹⁴ .
186 Ps 106,11	אֶחָד	* עד אחד
187 Ps 106,24	לְדַבְרוֹ	* לְדַבְרוֹ T. K 220; <i>forte</i> 156.
188 Ps 106,47	אֶלְהֵינוּ	* >
189 Ps 106,48	כָּל הָעָם	* כל העולם
190 Ps 107,3	וַיִּמְעַרְבּוּ	* >
191 Ps 107,26	>	* אל מקום זה יסדת
192 Ps 108,6	וְעַל	* וְעַל K 19, 30, 42, 131, 139, 145, 148, 201, 206, 245, 253; ed: 260.
193 Ps 108,12	הֵלֵא	* הֵלֵא אתה LXX Syr Sym Hier. K 30, 130, 206, 224; ed: 267. R 368, 386, 685, 829; *2, 186; ^c 609, 865.
194 Ps 109,4	נֶאֱנִי	* >
195 Ps 109,19	תִּמְיֵד	* >

196 Ps 109,21	יהוה אֲדַנִּי	אלהים יהוה
197 Ps 109,21	אֲתִי	* עמי K 97, 133.
198 Ps 110,3	מִרְחֹם	* > Sym.
199 Ps 110,4	לְעוֹלָם	* לאל עליון
200 Ps 110,5	אֲדַנִּי	יהוה K 1, 38, 40, 130, 131, 145, 148, 153, 160, 216, 238, 249, 355, 373, 454, 496, 525, 530; ed: 288.
201 Ps 111,2	מַעֲשֵׂ	מעשה K 80, 93, 97, 118, 133, 137, 148, 245; *130; <i>forte</i> 2, 74, c43; ed: 259.
202 Ps 111,2	לְקַל	בכל Sym Hier. K 131; c224.
203 Ps 111,7	מַעֲשֵׂ	מעשה Syr Hier. K 4, 30, 37, 38, 43, 74, 76, 93, 97, 131, 133, 137, 148, 245; *141, 156; ed: 255. R 204, 215, 367, 380, 570, 595, 612, 640, 681, 696, 758, 779, 801, 846, 864, 867, 910, 941; *2, 34, 224, 270, 518, 683.
204 Ps 113,3	מִהֶלֶל	* הי
205 Ps 114,7	חֹוֹלִי	* חנוי ?
206 Ps 118,17	מַעֲשֵׂ	מעשה K 1, 4, 17, 19, 35, 37, 38, 43, 76, 89, 93, 97, 99, 117, 133, 137, 148, 156, 166, 176, 192, 245, 681; *74, 100, 128, 139, 158; ed: 255, 267, 680. R 31, 61, 63, 67, 89, 94, 204, 228, 229, 254, 260, 263, 270, 289, 309, 310, 325, 348, 367, 373, 374, 375, 378, 379, 383, 403, 405, 406, 429, 435, 441, 442, 465, 472, 474, 480, 483, 492, 517, 526, 534, 536, 554, 561.
207 Ps 119,9	דְּבָרָךְ	כדברך LXX Syr Hier T. K 1, 42, 43, 73, 80, 93, 97, 101, 117, 119, 133, 145, 147, 148, 156, 203, 206, 208, 220, 224, 226, 228; ed: 255, 664; *201. R 1, 1c, 31, 209, 231, 256, 263, 277, 287, 304, 368, 380, 446, 466, 554, 564, 595, 644, 645, 667, 681, 801, 864, 865, 899, 910; Psal ¹⁴⁷⁷ .
208 Ps 119,13	פִּיד	* צדקך LXX Syr. K 38, 142, 252; <i>forte</i> *39. R *38, 350, 570.
209 Ps 119,16	דְּבָרָךְ	דברך Qum LXX Syr Hier. K 4, 35, 36, 40, 42, 43, 73, 74, 93, 97, 119, 121, 125, 131, 133, 139, 148, 164, 166, 176, 206, 208, 215, 216, 220, 224, 245, 251, 252, 253, 318; ed: 259, 266, 267, 272, 284, 664. R 3, 31, 38, 39, 40, 204, 218, 231, 244, 256, 263, 276, 277, 287, 289, 304, 331, 350, 367, 380, 413, 414, 446, 518, 551, 554, 564, 570, 593, 595, 596, 609, 615, 644, 667, 670, 696, 732, 758, 759, 775, 779, 801, 814, 828, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 989; *2, 612, 682; c683.
210 Ps 119,17	דְּבָרָךְ	דברך Qum LXX Syr Hier T. K 42, 43, 73, 74, 76, 97, 118, 119, 125, 131, 133, 147, 148, 164, 166, 176, 206, 208, 216, 240, 245, 249, 252; ed: 274. R 40, 209, 215, 228, 244, 263, 276, 277, 289, 304, 367, 368, 369, 380, 414, 446, 517, 551, 564, 570, 593, 595, 667, 670, 672, 681, 696, 759, 775, 779, 801, 828, 829, 847, 864, 867, 874, 989; *2, 31, 596, 846.
211 Ps 119,37	דְּבָרָךְ	בדברך Syr T. K 4, 30, 37, 38, 39, 73, 74, 76, 80, 93, 97,

- 99, 118, 125, 128, 131, 133, 137, 142, 158, 175, 176, 188, 206, 208, 215, 216, 220, 222, 224, 226, 227, 228, 245; ed: 255, 259, 266, 268, 274.
- 212 Ps 119,42 **בְּדַבְרֶךָ** כדברך LXX Syr T. **K** 37, 76, 93, 97, 160, 206, 215, 216, 222, 224, 245, 252, 601; *125; ed: 255, 259. **K** 209, 256, 287, 368, 369, 380, 446, 554, 596, 615, 681, 683, 696, 779, 801, 847, 867, 874, 989, 1023; *31, 570; Agiogr-Nap¹⁴⁸⁷.
- 213 Ps 119,43 **לְמִשְׁפָּטֶיךָ** למשפטֶיךָ LXX Syr Hier T. **K** 1, 3, 4, 19, 30, 35, 38, 39, 40, 43, 73, 74, 76, 80, 89, 93, 97, 101, 117, 118, 119, 121, 125, 130, 133, 137, 139, 142, 144, 145, 147, 150, 155, 156, 157, 158, 160, 166, 170, 173, 175, 176, 178, 180, 188, 192, 206, 208, 210, 214, 216, 217, 219, 220, 222, 224, 227, 245, 252, 253, 318, 326, 601, 602; *2, 42, 82; ed: 255, 259, 260, 268, 272, 274, 285, 288, 664. **R** 1, 1^c, 2, 4, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 186, 196, 204, 209, 215, 218, 224, 231, 244, 256, 263, 270, 275, 276, 277, 287, 304, 319, 328, 337, 343, 346, 367, 368, 369, 380, 385, 413, 414, 446, 447, 466, 478, 517, 551, 553, 554, 564, 570, 572, 576, 579, 593, 595, 609, 612, 613, 615, 632, 644, 667, 670, 672, 677, 681, 683, 696, 759, 775, 779, 801, 814, 828, 829, 846, 847, 864, 865, 867, 873, 874, 899, 941, 953, 954, 955, 989, 1023; *187, 350, 518, 596, 645, 732, 782, 879; AgiogrNap¹⁴⁸⁷ Sonc¹⁴⁸⁸.
- 214 Ps 119,49 **לְעַבְדֶיךָ** לעבדֶיךָ LXX^S Aq Th. **K** ed: 268.
- 215 Ps 119,65 **עַם** * את
- 216 Ps 119,65 **יְהוָה** יהוה חייני
- 217 Ps 119,65 **כְּדַבְרֶיךָ** כדברֶיךָ **K** 4, 41, 43, 73, 74, 76, 93, 97, 133, 145, 166, 206, 224, 240, 245; ed: 266.
- 218 Ps 119,69 **אֲשֵׁיחַ** * אשיח
- 219 Ps 119,76 **לְעַבְדֶיךָ** לעבדֶיךָ
- 220 Ps 119,84 **עַבְדֶיךָ** עבדֶיךָ
- 221 Ps 119,101 **כְּלִיתִי** כליתי **K** 1, 4, 37, 39, 76, 97, 131, 133, 148, 166, 206, 219, 220, 224, 225, 226, 601; ed: 288.
- 222 Ps 119,101 **דְּבַרְךָ** דברֶיךָ LXX Syr T Hier. **K** 19, 30, 36, 74, 97, 118, 125, 131, 133, 150, 157, 176, 206, 220, 240; ed: 255, 260. **R** 209, 215, 367, 369, 379, 380, 446, 554, 570, 595, 640, 644, 681, 683, 696, 758, 814, 847, 864, 865, 873, 879, 899, 941; *31, 337, 350, 645, 846; ^c828, 953. Psal¹⁴⁷⁷ Sonc¹⁴⁸⁸.
- 223 Ps 119,105 **דְּבַרְךָ** דברֶיךָ Qum T. **K** 19, 30, 35, 36, 37, 73, 74, 76, 80, 97, 118, 133, 142, 166, 176, 206, 224, 226, 240, 253, 651; ed: 284; *99.
- 224 Ps 119,107 **כְּדַבְרֶיךָ** כדברֶיךָ **K** 35, 43, 73, 74, 92, 97, 125, 145, 148, 166, 206, 224, 240, 252; ed: 255, 274.
- 225 Ps 119,130 **דְּבַרְךָ** דברֶיךָ Syr. **K** 38, 39, 43, 73, 74, 76, 80, 93, 97, 102, 117, 121, 128, 133, 142, 148, 156, 158, 206, 219, 224, 602; ed: 255, 260, 651.

226 Ps 119,135	בְּעֵבֶדְךָ	בעבדיך
227 Ps 120,2	מִלְשׁוֹן	LXX Syr. K 73, 74, 97, 148, 166, 201, 224, 245; c170.
228 Ps 121,3	רִגְלֶךָ	K 30, 35, 74, 97, 117, 133, 166, 216, 245, 252; ed: 255, 651. R 4, 287, 380, 570, 593, 681, 758, 801, 841, 847; *325, 332, 350, 994, 995, 997, 1007.
229 Ps 130,2	אֲדֹנָי	יהוה K 3, 4, 19, 38, 40, 42, 43, 74, 93, 97, 128, 133, 142, 145, 224, 226, 245, 249, 251, 252, 253, 678.
230 Ps 130,3	אֲדֹנָי	יהוה K 4, 19, 30, 35, 38, 39, 40, 42, 43, 73, 74, 93, 97, 121, 128, 130, 131, 133, 137, 142, 145, 156, 164, 178, 192, 198, 204, 205, 206, 210, 216, 219, 222, 224, 226, 245, 249, 251, 253, 678; ed: 260, 266. R 4, 256, 304, 414, 632, 923, 941; *782; Psal ¹⁴⁷⁷ .
231 Ps 130,6	לֵאדֹנָי	ליהוה K 1, 2, 3, 40, 42, 43, 73, 74, 82, 92, 93, 94, 97, 118, 121, 128, 131, 133, 137, 142, 153, 156, 160, 164, 166, 170, 173, 192, 198, 206, 216, 217, 224, 226, 249, 601; ed: 255, 259, 288. R 196, 224, 256, 414, 632, 941; *37, 187, 782.
232 Ps 132,9	>	רִגְלֶיךָ K 40, 73, 74, 93, 97, 133, 142, 148, 201.
233 Ps 132,17	>	* עבדי
234 Ps 135,6	וְקָל	* ובכל Qum LXX Syr Hier. K 17, 36, 39, 43, 73, 80, 117, 131, 142, 147, 148, 155, 156, 166, 198, 206, 216, 245, 249, 253, 680; *158; <i>forte</i> 41, 82, 130; c74; ed: 260, 664. R 40, 186, 204, 321, 368, 369, 379, 466, 554, 593, 595, 609, 640, 683, 733, 829, 864, 910; *2, 3, 31, 34, 256, 350, 412, 633, 801, 879; Sonc ¹⁴⁸⁸ .
235 Ps 136,8	>	* לעושה
236 Ps 136,9	לְמַמְשֵׁלֹת	LXX Syr T Hier. K 4, 30, 39, 73, 76, 80, 93, 133, 139, 176, 208, 217, 224, 226; ed: 260, 664. R 526, 595, 670, 864; *593, 829.
237 Ps 138,1	>	* יהוה LXX Syr T Hier ^{mss} . K 118, 166, 168, 224, 249; c145, 217, 249. R 368, 380, 593, 670, 683, 824; *31; c276, 319, 379, 775, 801, 865.
238 Ps 138,7	עַל אֶף אֵיבֵי	K 73, 74, 80, 97, 133, 148, 180, 224, 253; c156; ed: 259, 260. R 368, 379, 564, 615, 670, 874, 879, 910; *350, 645; AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ Sonc ¹⁴⁸⁸ .
239 Ps 138,8	מַעֲשֵׂה	Syr. K 37, 38, 39, 76, 93, 94, 118, 121, 137, 148, 156, 166, 178, 217, 245; <i>forte</i> 82, 130. R 38, 186, 204, 244, 276, 380, 386, 414, 466, 518, 554, 564, 570, 595, 609, 612, 632, 670, 672, 681, 696, 779, 801, 829, 846, 847, 864, 910, 989, 1023; *1, 31, 270, 350, 368, 596, 782, 879.
240 Ps 138,8	יְדִיד	K 2, 38, 74, 93, 97, 118, 137, 156, 168, 170, 216, 217, 225, 228, 253; ed: 260, 268.
241 Ps 139,20	עֵרֶךְ	Hier Syr. K 89, 602.
242 Ps 140,8	יְהוָה אֲדֹנָי	יהוה K 93.
243 Ps 141,5	יְנִי	K 1, 17, 37, 39, 40, 43, 73, 74, 97, 121, 125, 131,

		133, 137, 148, 153, 156, 170, 176, 217, 219, 220, 222, 224, 227, 228, 231, 235, 238, 239, 240, 245, 249; ed: 255; Psal ¹⁴⁷⁷ .
244 Ps 141,8	יהוה	אלהים K 38, 40; ed: 255; Psal ¹⁴⁷⁷ .
245 Ps 142,5	אין	LXX Syr T Hier ^{mss} . K 1, 30, 37, 38, 40, 74, 92, 97, 133, 145, 148, 160, 198, 201, 216, 245, 602; ed: 288.
246 Ps 143,5	פֶּעֶלֶךָ	LXX Aq Syr T. K 40, 43, 74, 97, 99, 125, 131, 145, 148, 172, 252; ed: 259. R 3 ^e , 9 ^e , 38, 186, 287, 379, 435, 480, 553, 570, 644, 677, 846, 899, 965, 989; *31, 224, 645; ^c 34; Psal ¹⁴⁷⁷ AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
247 Ps 144,2	עמי	Qum Aq Syr T Hier. K 4, 37, 38, 39, 40, 43, 80, 117, 130, 131, 142, 148, 153, 170, 207, 208, 220, 224, 228, 231, 235, 239, 245, 249, 250, 431, 454, 471, 474, 496, 498, 499, 512, 528, 530, 531, 532, 541, 566, 590, 591, 613, 623, 649; *128, 250, 332, 355, 418, 476, 505, 535, 538, 638; <i>forte</i> 42, 82, 100, 173, 407; ^c 74, 147; ed: 288, 300. KR 231, 449, 455; *485. R 3 ^e , 28 ^e , 29 ^e , 33 ^e , 34, 39, 63, 218, 466, 554, 570, 593, 596, 613, 670, 677, 697, 867, 874; *1 ^e , 31, 36 ^e , 38 ^e , 136 ^e , 186, 263, 270, 350, 510, 553, 645, 696, 879, 941; Psal ¹⁴⁷⁷ .
248 Ps 144,7	יְדִידְךָ	LXX Syr T Hier. K 2, 19, 37, 38, 39, 73, 74, 76, 93, 97, 101, 102, 117, 121, 131, 133, 137, 139, 141, 148, 150, 155, 156, 168, 176, 208, 217, 219, 222, 224, 245, 249, 253, 326; *42; ^c 82; ed: 255, 259, 268. R 1 ^e , 29 ^e , 33 ^e , 38, 187, 263, 337, 350, 379, 385, 386, 412, 414, 510, 551, 554, 570, 609, 612, 615, 640, 758, 801, 824, 864, 899; *2, 34, 368, 633, 645, 683; ^c 36; Psal ¹⁴⁷⁷ AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
249 Ps 144,7	וְהִצִּילֵנִי	* ונקיני
250 Ps 144,14	יוצאת	K 133.
251 Ps 147,10	לא ²	LXX Hier Syr. K 17, 38, 73, 74, 76, 80, 92, 93, 97, 99, 121, 125, 131, 142, 147, 148, 170, 198, 207, 216, 217, 220, 224, 228, 240, 245, 249, 251, 253, 599, 601, 602, 680; ed: 255, 270, 288.
252 Ps 149,3	יחללו	* יחללוהו
253 Job 1,8	על	K 1, 17, 30, 48, 76, 99, 101, 117, 118, 155, 245, 248, 250, 603; *34; ^c 82, 128; ed: 288.
254 Job 1,10	מִשְׁבִּיב ... בְּרִכְתָּךְ	* >
255 Job 1,11	בְּכֹל אֲשֶׁר לוֹ	* אל עצמו
256 Job 1,12	בְּיָדְךָ	Syr. K 34, 99. R *953
257 Job 1,12	יָדְךָ	K 32, 33, 92, 224, 240. KR 422. R 40, 186, 414, 552, 561, 596, 824, 828, 953.
258 Job 1,18	עד	* עד LXX. K 30, 32, 95, 125, 145, 147, 166, 170, 172, 200, 207. R 244, 379, 593, 715; *11, 597, 801.
259 Job 2,5	אֵל ²	K 17, 30, 32, 34, 76, 80, 92, 93, 95, 99, 100, 101, 102, 117, 120, 144, 170, 172, 178, 180, 185, 188, 196, 200, 201, 207, 225, 226, 240, 248, 249, 250, 253, 311,

		384; *1, 118; ¸82, 141; ed: 259, 266.
260 Job 2,6	בִּידֵךְ	בידיך Syr. K 80, 99. R 522.
261 Job 2,7	וַיֵּךְ	* ויך יהוה
262 Job 2,11	וַיִּבְאוּ עָלָיו וַיִּבְאוּ	* ויבאו אליו
263 Job 3,10	וַיִּסְגֵּר	* ויסגר
264 Job 3,19	וַיִּפְשֵׁי	* גדול
265 Job 5,27	וַיִּהְיֶה	* הנה נא
266 Job 6,15	וַיִּחְלִים	* נחל
267 Job 7,1	וַיִּמּוּ	* K 170, 228, 237.
268 Job 7,21	וַיִּעַל עֲוֹנֵי	* על עוני
269 Job 8,11	>	* LXX. אס
270 Job 9,12	וַיִּלֵּא	* ולא
271 Job 9,25	וַיִּרְחוּ	* רץ ויכלו באפס תקוה ברחו
272 Job 11,7	וַיִּתְּכֵלֶת שְׂדֵי	K 384. שדי תכלית
273 Job 13,8	וַיִּלְאֵל	* פניו
274 Job 14,13	וַיִּתְּסִירֵנִי	כי תסתירני
275 Job 15,11	וַיִּמְדֵךְ	* ממך
276 Job 15,26	וַיִּצְנָאֵר	* בצואר עתק
277 Job 16,10	וַיִּבְיָהֵם	* K 76, 99, 153, 196, 245; *125. R 596; *31, 737.
278 Job 16,10	וַיִּכּוּ	* אס
279 Job 16,14	וַיִּעַלֵי	* אליו
280 Job 17,10	וַיִּקְלַם	* Vg Syr T. K 380, 589; <i>forte</i> 242; ¸224. R 349; *31 517.
281 Job 18,16	וַיִּבְשּׁוּ	* יסובכו
282 Job 19,8	וַיִּשְׂדֵךְ יְשִׁים	* ישים חשך
283 Job 19,27	וַיִּלֵּי	* לי מעט
284 Job 20,18	וַיִּבְלַע	* יבל
285 Job 21,12	וַיִּתְּנוּ	LXX Hier Syr T. K 30, 32, 34, 48, 76, 80, 89, 100, 101, 117, 125, 137, 170, 178, 188, 196, 207, 223, 224, 226, 228, 235, 239, 240, 249, 252, 253; ed: 259, 271A, 663.
286 Job 21,13	וַיִּבְרָגַע שְׂאוֹל יַחְתּוֹ	* שנותיהם בנעימים
287 Job 28,28	וַיִּצְדִּיק	K 1, 3, 17, 18, 32, 34, 76, 80, 94, 99, 100, 137, 139, 153, 166, 172, 173, 175, 176, 180, 219, 220, 225, 227, 228, 235, 240, 245, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 294, 311, 318, 332, 342, 358, 362, 378, 383, 396, 400, 403, 404, 409, 417, 428, 431, 437, 444, 445, 446, 449, 454, 469, 471, 474, 476, 484, 489, 494, 495, 497, 505, 519, 523, 530, 531, 532, 540, 558, 562, 565, 570, 571, 586, 588, 589, 590, 591, 599, 602, 603, 607, 612, 613, 617, 618, 622, 624, 625, 637, 638, 639, 642; <i>forte</i> 2, 254; ed: 260, 264, 300, 545.
288 Job 29,11	וַיִּזְנוּ שְׂמֵעָה	* און מלין שמעה
289 Job 29,12	וַיִּלֵּא	K 32, 100, 102, 245; ed: 300.
290 Job 31,5	וַיִּשְׂאֵם	* עם מתי שוא LXX Syr. K 76, 223, 224.
291 Job 31,26	וַיִּהְיֶה אֹרְךָ כִּי יִהְיֶה	* כי יהל אור
292 Job 32,5	וַיִּלְיָחֵא	* אליהוא בן ברכאל

293 Job 33,2	בְּחָכִי	לחכי
294 Job 34,6	אֶכְזָב	* אם אכזב K 224.
295 Job 34,6	אָנוּשׁ חָצִי	* חצי אנוש
296 Job 36,7	עֵינָיו	* LXX ^A . K 2, 17, 18, 32, 48, 93, 117, 158, 172, 185, 191, 224, 228, 245, 248, 249, 250, 251; ^c 384; ed: 271, 300. R 304, 349, 587, 824; *379; ^c 32.
297 Job 36,24	זָכֹר	* זכור נא
298 Job 36,33	עָלִיו	* עלי
299 Job 39,3	חֲבַלֵּיהֶן	חבליהן K 1, 17, 18, 32, 93, 101, 147, 192, 240, 384; *125.
300 Job 39,6	וּמִשְׁכְּנוֹתָיו	* משכנותיו
301 Job 39,29	לְמַרְחֹק	* עיניו למרחק K 76.
302 Job 40,2	אֱלֹהִים	* אלהים
303 Job 40,11	גְּבוּהָ	* גבוה K 48.
304 Job 42,3	עָצָה	עצה במלים Cfr. LXX Syr. K 100.
305 Job 42,7	כְּעַבְדִּי	בעבדי T. K 30, 33, 76, 80, 89, 228, 248, 249, 253, 309, 378, 528, 532, 562, 588, 589, 590, 603, 611, 622; *301, 476; <i>forte</i> 145, 196, 207, 428, 471; ed: 584. R 230, 379, 552, 589, 610, 715, 737, 801; *11, 31, 593, 596, 597.
306 Prv 2,18	רְפָאִים מִעֲגֻלְתֶּיהָ	* עפר משכנרתיה
307 Prv 4,3	לִפְנֵי	* לפני K 170, 253; *128; <i>forte</i> 1; ^c 95, 180, 355; ed: 260, 271A, 283A, 288, 300. KR 425, 449. R 34, 517, 552, 561, 666, 698, 829, 873; *31, 55, 573, 596, 602, 683, 735, 801; <i>forte</i> *579, 828, 1219, 1243; ^c 275, 379, 447; Sonc ^{1488, 1494} AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
308 Prv 4,26	רִגְלֶךָ	רגלך LXX Aq Sym LXX ^V VL Vg. K 74, 82, 94, 100, 117, 137, 153, 158, 172, 226, 249, 252, 601; <i>forte</i> 178; ed: 260, 264, 271A, 273, 288. R 2, 11, 35, 55, 186, 369, 380, 509, 518, 561, 573, 629, 670, 698, 737, 747, 780, 801, 847; *34; <i>forte</i> *579; Sonc ^{1488, 1494} .
309 Prv 5,4	חֲדָה	* וחיא חדה
310 Prv 6,3	רַעֲיָה	רעך LXX Vg Syr T. K 1, 4, 17, 30, 45, 74, 76, 93, 94, 95, 99, 100, 117, 122, 128, 137, 141, 158, 164, 170, 172, 173, 175, 176, 188, 192, 210, 225, 226, 227, 251, 252; ed: 259, 260, 264. R 1, 3, 31, 55, 57, 186, 188, 224, 244, 263, 277, 287, 317, 319, 328, 331, 346, 414, 447, 509, 553, 554, 561, 576, 579, 593, 596, 602, 613, 633, 666, 667, 694, 698, 735, 747, 774, 780, 789, 797, 801, 824, 828, 829, 847, 874, 1022; *2, 34, 304, 341, 368, 518, 573; AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ Sonc ¹⁴⁸⁸ Brescia ¹⁴⁹⁴ .
311 Prv 6,5	מִדָּד	* מפה LXX Syr Vg T. K 207; <i>forte</i> 245; <i>forte</i> *45, 100. R 737; *782.
312 Prv 6,28	תִּכְוֶנָה	תכונה
313 Prv 10,3	רְשָׁעִים	^c בוגדים K 1, 94, 137; ed: 277, 284, 300. R 40, 186, 277, 780; *319 331 509; <i>forte</i> *263; ^c 602, 607, 1022.
314 Prv 10,17	לְחַיִּים	* חיים
315 Prv 10,22	עָמָה	* בה K 17; <i>forte</i> *130.

316 Prv 11,25	יֹרָח	יורה K 1, 17, 30, 74, 89, 93, 98, 99, 100, 101, 125, 128, 137, 155, 166, 176, 180, 192, 198, 201, 207, 235, 240, 250; *95; c150; ed: 259, 664. R 1, 4, 31, 55, 57, 196, 244, 275, 277, 287, 304, 317, 369, 414, 447, 517, 553, 554, 573, 593, 602, 613, 666, 667, 698, 735, 737, 747, 774, 780, 797, 801, 828, 829, 844, 847, 873, 874, 941, 1014, 1022; *11, 40, 341, 368, 579, 633, 782; <i>forte</i> *824; c380, 596; AgiogrNap ¹⁴⁸⁷ .
317 Prv 12,8	וְנַעֲנָה	* T. ומענה.
318 Prv 12,24	תַּעֲשִׂיר	תעשיר
319 Prv 13,2	יֵאָכֵל	LXX ^V Vg Syr T. K 122, 207, 225, 228, 245, 253; ed: 260. R c380; Sonc ¹⁴⁸⁸ .
320 Prv 13,8	וְלֶץ	* ולץ
321 Prv 14,13	לֵב	* לב איש
322 Prv 18,4	חֲכָמָה	* LXX. חיים K 17, 30, 95, 145, 188, 602. R *31, 593.
323 Prv 18,15	דַּעַת!	* חכמה
324 Prv 21,9	לְשֶׁבֶט	K 172; ed: 259.
325 Prv 21,20	וְכִסִּיל אָדָם	* וכסיל מת עבר ובוסח אדם
326 Prv 21,21	צְדָקָה!	* K 76. צדק
327 Prv 22,19	גַּם	* K 17, 30, 92, 119, 141, 157. גם
328 Prv 22,24	חִימוֹת	* חימות אל חימות
329 Prv 22,24	אֵל	* K 145, 157, 166, 188, 225; *158. אל
330 Prv 23,5	עֵינֶיךָ	LXX. K 252; <i>forte</i> *125. עינך
331 Prv 23,10	וּבְשָׂדֶיךָ	LXX. Syr Vg T. K 30, 74, 117, 118, 137, 192, 250; *82, 95, 201; <i>forte</i> 128. R 28 ^c , 287, 319, 331, 379, 380, 554, 602, 735, 801; *31, 368, 873.
332 Prv 23,29	אִיבֵי	* איבי
333 Prv 24,23	בָּל	* K 17, 95, 147, 150, 158, 201, 252; <i>forte</i> 82, 170, 172. לא
334 Prv 24,30	עֲבֹרָתִי	* הוא
335 Prv 24,34	מִתְחַלֵּף	* Vg. K 118, 147, 201, 235; ed: 259. כמהלך
336 Prv 24,34	וּמְחַסְרֶיךָ	LXX Vg Syr T. K 17, 45, 46, 89, 92, 93, 99, 118, 119, 166, 170, 173, 210, 228; ed: 264. ומחסורך
337 Prv 25,24	וּבֵית חֶבֶר	* וכעס
338 Prv 26,10	כָּסִיל	* כל
339 Prv 26,13	עֵצֵל שָׁחַל	* עצל ארי בחוץ בתוך רחובות ארצו שחל
340 Prv 27,2	וְאֵל	* K 74, 76. ולא
341 Prv 27,20	תִּשְׁבַּעְנָה וְעֵינֵי	* תשבענה כי לבות בני אדם ועיני
342 Prv 28,26-27		28, 27-26
343 Prv 29,8	יִפְיָחוּ	* לא יפיוחו
344 Prv 30,7	מִעֲמֹךָ	* מעמך
345 Prv 30,17	תִּלְעַג	* לא תלעג
346 Prv 30,18	מִמְנִי	ממני
347 Prv 31,17	זִרְעוֹתֶיךָ	? LXX. זרעותיה לשרת
348 Prv 31,21	שָׁנִים	* Syr T. K 74, 95, 180, 245; c157; ed: 271A, 283A. שני
349 Prv 31,28	בְּנֵי	* בני
350 Ruth 2,6	נִיאָמַר	אמר

- 351 Ruth 2,9 ישאבון יאבון
- 352 Ruth 2,11 כל אשר K 129; ed: 300, 658.
- 353 Ruth 2,20 את נעמי² חמותה
- 354 Ruth 3,2 את נערוֹתיו T. K 1, 2, 14, 17, 18, 47, 50, 76, 93, 94, 100, 117, 121, 125, 129, 146, 170, 178, 180, 196, 200, 202, 206, 211, 212, 213, 214, 223, 225, 226, 227; ed: 288, 666.
- 355 Ruth 3,9 קנפך Mad. K 3, 14, 18, 19, 48, 89, 93, 99, 102, 109, 111, 117, 118, 121, 125, 152, 153, 158, 166, 167, 170, 172, 173, 175, 176, 181, 187, 191, 196, 212, 218, 223, 224, 244, 245, 249, 253, 384, 601, 602, 603, 674; *151; *forte* 82; ed: 259, 270, 658, 693. KR 433, 468, 474, 511, 550, 552, 553. R 1^e, 10, 16, 24^e 26^e 31^e 31, 41, 45, 52^e, 59^e, 59, 61^e, 62^e, 118^e, 135^e, 167^e, 193, 198, 209, 262, 263, 273, 297, 332, 343, 379, 380, 384, 405, 407, 412, 414, 443, 447, 466, 467, 476, 479, 486, 495, 499, 507, 509, 517, 518, 543, 547, 554, 561, 562, 596, 597, 606, 613, 614, 630, 667, 688, 754, 780, 795, 814, 825, 851, 853, 868, 872, 892; *18^e, 187, 230, 265, 633, 656, 721, 737, 824; ^c674, 683; AgiogrNap¹⁴⁸⁷ Sonc¹⁴⁹⁴.
- 356 Ruth 4,2 ויקח ויקח בעו LXX Vg. K 167. R 43; *249 663.
- 357 Ruth 4,2 ויאמר ויאמר
- 358 Ruth 4,4 קנה קנה נח
- 359 Ruth 4,4 יגאל LXX Vg Syr T. K 17, 18, 48, 100, 121, 129, 196, 199, 206, 332, 335, 349, 381, 383, 388, 390, 394, 403, 431, 432, 437, 454, 474, 486, 497, 519, 523, 528, 530, 536, 538, 567, 573, 585, 590, 602, 610, 613, 618; *177, 201, 240, 248, 340, 356, 379, 540, 674; *forte* 173, 226, 235, 348, 494, 578, 598, 642; ^c249; ed: 288. R 31, 50^e, 61^e, 114^e, 118^e, 186, 304, 405, 440, 547, 561, 606, 780, 814, 892, 900, 902; *4, 11, 16, 198, 240, 262, 443, 543, 562, 597, 613, 688, 721, 737, 824; ^c379, 486, 495.
- 360 Cant 2,14 ומרֹאד LXX. K 4, 14, 17, 19, 50, 59, 76, 77, 80, 82, 89, 93, 99, 101, 107, 108, 109, 117, 118, 119, 120, 121, 125, 129, 147, 152, 158, 164, 166, 170, 172, 173, 176, 177, 187, 192, 196, 198, 202, 223, 224, 225, 226, 228, 231, 235, 237, 240, 244, 245, 252, 384, 601, 602, 674; ed: 260, 264, 271, 275, 279, 283, 288, 651, 659, יתיי, 666, 693. KR 550, 553. R 2, 10, 16, 31, 31^e, 45, 57, 59, 187, 188, 193, 198, 218, 244, 260, 263, 273, 275, 297, 304, 331, 341, 380, 384, 405, 406, 414, 420, 442, 443, 447, 449, 466, 467, 476, 479, 486, 495, 499, 507, 516, 517, 535, 543, 561, 586, 593, 596, 606, 613, 614, 629, 630, 643, 667, 674, 688, 699, 715, 730, 737, 754, 780, 814, 824, 825, 851, 853, 899, 900; *518, 579, 585, 597, 633, 721, 782, 789; ^c562; Sonc¹⁴⁸⁸ Brescia¹⁴⁹⁴.
- 361 Cant 4,3 ומדברך LXX Vg Syr TVH.

- 362 Cant 8,7 לו > Sym.
- 363 Qoh 1,13 השמים * השמש Syr T Vg. K 2, 17, 18, 77, 117, 147, 166, 181, 192, 211, 227, 384, 680; *100, 177; c173; ed: 259. KR 449, 454, 485, 511, 512, 532; *471, 561. R 1^e, 24^e, 30^e, 44^e, 87^e, 89^e, 118^e, 134^e, 230, 260, 262, 273, 443, 449, 466, 476, 597, 729, 814, 892; *31, 38^e, 42^e, 50^e, 193, 244, 699; c379, 495, 715; AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 364 Qoh 2,3 השמים * השמש LXX Vg Syr T. K *680. R 729.
- 365 Qoh 2,4 הגדלתי לי הגדלתי לי Sym.
- 366 Qoh 2,10 מכל LXX Syr Vg. K 225, 226, 384.
- 367 Qoh 2,12 עשאו * עשו LXX Vg Syr T. K 4, 17, 18, 30, 77, 99, 107, 109, 111, 117, 118, 125, 128, 129, 151, 157, 158, 166, 167, 170, 172, 181, 188, 192, 196, 213, 218, 224, 240, 244, 245, 384, 680; ed: 260, 651. R 10, 30^e 31, 42, 59, 230, 244, 248, 249, 304, 384, 386, 420, 444, 466, 467, 495, 547, 585, 592, 593, 596, 683, 721, 892 903; *16, 187, 265, 379, 479, 554, 614, 641, 795; c476; Sonc¹⁴⁸⁸.
- 368 Qoh 4,1 נעשים * נעשו K 107, 111.
- 369 Qoh 5,15 חולה * חולה ראיתי
- 370 Qoh 5,16 יאכל * ילך K 180, 418, 501, 512, 618; forte *428. R 721.
- 371 Qoh 5,18 ונקסים * ונכסים הרבה
- 372 Qoh 6,3 היתה * תהיה
- 373 Qoh 6,7 האדם * האדם תיגענו
- 374 Qoh 7,4 שמחה * משתה K 30, 147.
- 375 Qoh 7,14 על דברת אם * על דברת אם
- 376 Qoh 7,18 ידך LXX^V. K 4, 14, 18, 30, 56, 57, 77, 82, 95, 99, 107, 117, 118, 125, 136, 166, 167, 168, 173, 196, 199, 212, 213, 224, 244, 253, 384, 665, 680. R 6^e, 193, 244, 248, 297, 304, 379, 384, 386, 441, 443, 447, 466, 476, 495, 507, 543, 554, 562, 585, 606, 614, 688, 795, 824, 868, 872, 899, 900, 903; *11, 47, 48, 440, 467, 683, 721; c449.
- 377 Qoh 7,19 שליטים * צדיקים
- 378 Qoh 8,3 תלך * אל תלך
- 379 Qoh 8,12 האלמים * אלהים
- 380 Qoh 11,3 יריקו * יריקו מים T.
- 381 Qoh 11,6 ידך LXX^V. K 14, 17, 30, 56, 57, 76, 77, 80, 107, 108, 109, 118, 119, 136, 151, 152, 155, 166, 167, 173, 177, 178, 196, 199, 213, 224, 226, 245, 249, 384. R 2, 32, 187, 193, 196, 266, 297, 304, 380, 384, 386, 420, 443, 466, 467, 476, 486, 517, 518, 543, 562, 586, 593, 596, 614, 688, 715, 721, 729, 754, 824, 872, 899, 903; *47, 440, 683.
- 382 Qoh 11,6 ואם * או
- 383 Qoh 11,9 ותלך * הלוך
- 384 Qoh 11,9 ובמראה LXX Vg Syr T. K 4, 14, 17, 18, 77, 89, 95, 107, 108, 117, 121, 147, 152, 176, 177, 192, 198, 199, 200,

- 223, 224, 237, 245, 253, 254, 294, 384, 602, 680, 692;
*82, 200, 355, 674; ed: 259, 260, 264, 271, 275, 279,
283, 284, 288, 651, 659 קי. KR 550. R 3, 25^c, 26^c, 30^c,
31, 35, 41, 45, 47, 48, 59^c, 61^c, 66^c, 70^c, 81^c, 114^c, 118^c,
187, 193, 260, 272, 273, 275, 297, 332, 380, 384, 420,
441, 444, 447, 449, 466, 467, 476, 486, 517, 547, 561,
562, 576, 585, 586, 593, 595, 597, 606, 613, 630, 715,
729, 780, 814, 853, 868, 899, 900; *16, 265, 518, 579,
754; Sonc¹⁴⁸⁸ Brescia¹⁴⁹⁴.
- 385 Thr 1,9 לָהּ >
- 386 Thr 1,14 אֲדָנִי יְהוָה K 3, 14, 17, 18, 48, 80, 82, 95, 99, 100, 107, 108,
109, 117, 121, 128, 129, 147, 151, 152, 158, 164, 172,
177, 187, 188, 192, 196, 198, 210, 212, 213, 218, 224,
227, 228, 253, 301, 384; ^c2; ed: 259.
- 387 Thr 1,15 אֲדָנִי-2 יְהוָה Cfr BHS. K 1) 14, 17, 18, 48, 80, 82, 95, 99, 117,
121, 129, 158, 166, 172, 177, 196, 198, 200, 213, 226,
253; ed: 271A; 2) 14, 17, 18, 48, 80, 82, 95, 99, 107,
108, 109, 117, 118, 121, 129, 145, 151, 152, 158, 172,
177, 196, 198, 200, 213, 226, 227, 228, 252, 253, 301;
ed: 259, 264, 270.
- 388 Thr 1,16 עֵינַי 2 * > LXX Syr Vg T. K 80, 107, 187, 249. R *754.
- 389 Thr 2,1 אֲדָנִי יְהוָה Cfr. BHS. K 14, 80, 82, 95, 99, 100, 109, 117, 118,
121, 129, 139, 147, 152, 158, 172, 177, 196, 200, 201,
218, 226, 228, 249, 384; ed: 259.
- 390 Thr 2,2 אֲדָנִי יְהוָה K 14, 17, 48, 80, 82, 109, 117, 121, 129, 144, 147,
196, 201, 212, 228, 384, 600.
- 391 Thr 2,2 חָרָס * חָרָס וְלֹא חָמַל
- 392 Thr 2,4 שָׁפָךְ חָפָךְ
- 393 Thr 2,5 אֲדָנִי יְהוָה K 14, 19, 80, 82, 93, 99, 117, 121, 129, 147, 158,
170, 196, 199, 200, 212, 228, 384.
- 394 Thr 2,7 אֲדָנִי יְהוָה LXX^V. Cfr. BHS. K 1, 4, 14, 17, 48, 80, 82, 89, 95,
99, 108, 118, 121, 129, 144, 145, 147, 178, 180, 192,
196, 200, 213, 218, 226, 228, 252, 384; *117; ed: 259;
AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 395 Thr 2,14 נְבִיאִיךָ * נְבִיאִיךָ לַךְ
- 396 Thr 2,14 לְחָשִׁיב * לְחָשִׁיב לַךְ אֶת
- 397 Thr 2,17 חָרָס * בְּנַפְל חָרָס
- 398 Thr 2,18 אֲדָנִי יְהוָה K 4, 14, 17, 18, 19, 48, 76, 80, 82, 99, 108, 109,
110, 117, 118, 121, 125, 147, 151, 158, 164, 166, 171,
172, 177, 181, 187, 188, 196, 198, 201, 212, 213, 224,
226, 227, 237, 251, 384, 600, 601, 602, 603; ^c2.
- 399 Thr 2,18 עֵינֶיךָ LXX. K 3, 80, 82, 107, 108, 109, 121, 166, 213,
218, 223; ed: 259. KR 550, 552. R 16, 34, 193, 244,
369, 380, 384, 405, 449, 466, 476, 517, 546, 554, 606,
614, 688, 699, 853, 882; *262, 304, 414, 562; Agiogr-
Nap¹⁴⁸⁷.
- 400 Thr 2,19 אֲדָנִי יְהוָה LXX^V. K 4, 14, 17, 18, 19, 31, 48, 80, 82, 95, 99,

- 101, 102, 108, 109, 117, 118, 121, 129, 136, 147, 151, 158, 164, 166, 172, 187, 188, 196, 200, 212, 218, 225, 226, 227, 228, 244, 245, 384, 665; c²; ed: 259. R 1, 10, 11, 31, 32, 35, 59, 193, 196, 260, 262, 263, 265, 273, 304, 331, 343, 369, 380, 384, 405, 414, 447, 449, 466, 476, 485, 486, 507, 518, 535, 543, 546, 554, 596, 597, 606, 667, 677, 688, 699, 722, 754, 814, 825, 892, 899, 900; *2, 187, 440, 499, 547, 721, 872; AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 401 Thr 2,20 אָדנִי יהוה K 1, 4, 14, 17, 18, 19, 30, 48, 80, 82, 93, 95, 99, 100, 102, 107, 108, 109, 110, 117, 118, 121, 129, 145, 151, 158, 164, 166, 172, 181, 188, 196, 201, 202, 206, 212, 213, 223, 224, 226, 227, 253, 384; c².
- 402 Thr 3,4 וְעוֹרֵי * וכוחי
- 403 Thr 3,31 אָדנִי יהוה K 2, 14, 17, 18, 93, 95, 107, 108, 117, 118, 121, 145, 147, 151, 164, 172, 177, 180, 181, 187, 198, 199, 200, 206, 212, 213, 223, 224, 227, 237, 249, 384, 601, 602, 603; ed: 259, 260.
- 404 Thr 3,36 אָדנִי יהוה K 17, 80, 82, 111, 117, 121, 147, 172, 192, 196, 200, 226, 227, 228, 237, 249, 384.
- 405 Thr 3,37 אָדנִי יהוה K 2, 14, 17, 18, 48, 76, 80, 82, 95, 101, 117, 121, 136, 147, 166, 196, 200, 218, 226, 227, 249, 384; ed: 259.
- 406 Thr 3,41 לְבָבִנוּ LXX Syr Vg VL. K 4, 17, 48, 80, 93, 95, 107, 108, 109, 117, 125, 136, 139, 153, 158, 172, 176, 178, 181, 187, 192, 196, 212, 218, 224, 226, 244, 245, 249, 384; ed: 259, 260, 266. R 1, 1^e, 3, 16, 193, 230, 249, 260, 263, 273, 319, 331, 369, 379, 405, 420, 443, 466, 467, 476, 485, 486, 495, 507, 517, 546, 547, 554, 585, 592, 593, 613, 614, 633, 667, 677, 688, 699, 715, 754, 780, 789, 845, 868, 872, 882, 892, 899, 900, 923; *32, 343, 683, 737; c⁷²²; Sonc¹⁴⁸⁸ AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 407 Thr 3,58 אָדנִי יהוה K 1, 4, 17, 48, 80, 82, 93, 95, 107, 108, 117, 118, 121, 136, 147, 151, 158, 166, 178, 181, 192, 196, 200, 206, 212, 213, 224, 225, 226, 228, 252, 384; ed: 260.
- 408 Thr 4,11 בְּצִיּוֹן * בציון כאש לה
- 409 Thr 4,14 נִגְאָלוּ * בדרך גוואלו
- 410 Thr 5,9 בְּנִפְשֵׁנוּ LXX Vg Sym Or. K 4, 17, 18, 76, 80, 89, 94, 95, 107, 108, 109, 110, 117, 121, 129, 136, 151, 152, 153, 158, 176, 187, 188, 192, 196, 212, 224, 226, 245, 252, 384; ed: 260, 264. R 1^e, 4, 16, 186, 244, 260, 263, 332, 369, 379, 380, 405, 420, 467, 476, 485, 486, 495, 507, 509, 517, 518, 543, 561, 585, 593, 596, 597, 613, 614, 667, 699, 715, 721, 737, 780, 851, 853, 872, 882, 893, 899, 900; *31, 34, 230, 633; c⁴⁴³; Sonc¹⁴⁸⁸ Brescia¹⁴⁹⁴.
- 411 Thr 5,15 לְבָנוּ K 17, 80, 93, 109, 158, 187, 192, 212, 227, 245.
- 412 Thr 5,16 רֵאשֵׁנוּ K 4, 17, 18, 76, 80, 93, 95, 107, 108, 109, 117, 118, 136, 151, 155, 158, 187, 188, 192, 196, 212, 213,

- 223, 224, 226, 244, 245, 248, 252, 384; ed: 259, 260, 271, 283.
- 413 Esth 1,3 עֶשֶׂה * עשה המלך LXX^{Luc}.
- 414 Esth 2,12 וּבְהִגִּיעַ תֵּר וּבְהִגִּיעַ תֵּר אֶסְתֵּר בַּת * ובהגיע תר אסתר בת
- 415 Esth 2,15 הַמֶּלֶךְ * המלך אחשוורש T.
- 416 Esth 2,19 בְּתוֹלוֹת * נערות
- 417 Esth 3,5 הַמֶּן * המן על מרדכי T^{Wal} Syr. K 76, 117, 166, 188, 218, 249. R ^c543.
- 418 Esth 3,12 הַמֶּלֶךְ בְּחֹדֶשׁ * המלך בעת ההיא בחדש
- 419 Esth 3,12 הַרְאֵשׁוֹן בְּשְׁלוֹשָׁה * הראשון הוא חדש ניסן בשלושה LXX^S Or Vg.
- 420 Esth 3,13 עֶשְׂרִי * עשר יום Vg. K 76, 111.
- 421 Esth 4,3 וּמְדִינָה * ומדינה ובכל עיר ועיר T. K 198; *236.
- 422 Esth 4,8 הַדָּת * הדת להנתן דת בכל מדינות המלך
- 423 Esth 4,9 לְאַסְתֵּר * לאסתר המלכה K 18, 180.
- 424 Esth 5,2 לְאַסְתֵּר * לאסתר המלכה
- 425 Esth 5,7 אֶסְתֵּר * אסתר המלכה K 192, 206, 223.
- 426 Esth 5,12 עֲשֵׂתָה * עשתה אסתר
- 427 Esth 5,12 אֲנִי * אני המן
- 428 Esth 6,6 לַעֲשׂוֹתִי * לעשות יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו
- 429 Esth 7,3 אִם * אם מלכי
- 430 Esth 8,17 עָלֵיהֶם * על כל העמים
- 431 Esth 9,3 הַמְּדִינוֹת * המדינות ועם מדינות המלך יודעים
- 432 Esth 9,10 הַמְּדִנָּתָא * המדינות Vg T.
- 433 Esth 9,18 (L'intero versetto) > Or, Syr. K 76, 107, 111.
- 434 Esth 9,19 עֶשְׂרִי * עשר ואת יום חמשה עשר
- 435 Esth 9,28 וְעִיר * ועיר Or. K 17, 117, 129, 180, 212, 227, 245, 384; ^c224.
- 436 Da 1,2 אֲדָנִי * אדני יהוה K 2, 17, 99, 118, 119, 128, 139, 147, 176, 180, 224, 226, 228, 249, 250.
- 437 Da 1,12 הַזְרַעִים * הזרעונים K 47, 92, 180.
- 438 Da 2,16 מַלְכָּא * קדם מלכא
- 439 Da 2,25 גְּבַר * גבר די K 1, 2, 3, 17, 80, 92, 94, 101, 117, 128, 139, 141, 147, 150, 160, 198, 201, 210, 224, 225, 226, 245, 250, 601, 602; ^c93; ed: 259. R 1, 4, 186, 287, 331, 346, 414, 440, 447, 517, 518, 550, 554, 576, 593, 613, 629, 667, 829, 942, 1022; *3, 33, 34, 187, 368, 737; ^c31, 32, 413, 683, 801; AgiogrNap¹⁴⁸⁷.
- 440 Da 2,28 בְּשִׂמְיָא * שמיא
- 441 Da 2,28 בְּאַחֲרֵית * בסוף
- 442 Da 2,30 לְהֵן * ין
- 443 Da 2,31 וְחִזְוִיָּה * וחזויה LXX Vg.
- 444 Da 2,38 וּבְקַל * וכל K 180; ed: 651.
- 445 Da 3,24 מַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר * מלכא נבוכדנצר
- 446 Da 3,24 נֹרָא * אתון נורא
- 447 Da 3,29 יִשְׁתַּבַּח * יתשבח K 252.
- 448 Da 3,29 לֹא אֵיתִי * לא עם איתי
- 449 Da 3,31 מַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר * מלכא כתב Syr. K 168, 227. R 380.

450 Da 4,6	חַלְמֵי	* חלמי רישי *
451 Da 4,13	חֵינָה	* חיותא K 92, 93.
452 Da 4,14	וּמְאָמֵר	° ובמאמר ^c K 80, 89, 93, 180, 249, 250, 253; ed: 260, 264, 279, 283, 284, 286, 300, 659.
453 Da 4,14	אֲנָשִׁים	* אינשא *
454 Da 4,15	מְלָכוֹתַי	* בכל מלכותי *
455 Da 4,16	יְבָהִילוּךְ	K 224, 249; ed: 259
456 Da 4,32	עַבְדָּתָ	K 176. עבדתא
457 Da 5,7	יַחְוֹנֵי	* יחחוני *
458 Da 5,8	מְלָכָא	* K 128, 170, 180, 201, 210, 227, 228, 249, 252; *172; <i>forte</i> 117; °176. R 319, 346, 593, 801; *2, 829.
459 Da 5,23	אָעָא	LXX Vg. K 166. ואעא
460 Da 6,6	נְהַשְׁבַּח	נשכא
461 Da 6,16	בְּאֲדִין	* K 4. אדין *
462 Da 6,16	דִּי כָל אָסֵר	* די לא תעידי כל אסר *
463 Da 6,28	מִן יָד	מן
464 Da 7,6	וְאָרוּ	* Th Or Syr. וארו חיוה *
465 Da 7,8	וְאָלוּ	K 17, 101, 117, 180, 245. וארו
466 Da 7,16	קְאָמֵא	* K 118. קמא *
467 Da 9,2	יִרְמִיָּה	K 4, 17, 101, 145, 170, 176, 198, 225, 226, 245, 249; <i>forte</i> 31. ירמיהו
468 Da 9,3	אֲדִנִּי	K 80, 93, 99, 117, 147, 176, 198, 235, 239, 249. יהוה
469 Da 9,4	הַגְּדוֹל	Or. הגדול הגבור
470 Da 9,6	שְׂרִינוּ	LXX. K 4, 93, 201, 224, 227, 228, 245. ושרינו
471 Da 9,7	יִשְׂרָאֵל	* Or. בני ישראל *
472 Da 9,9	לְאֲדִנִּי	K 4, 80, 93, 99, 117, 118, 170, 176, 180, 192, 228, 245, 249, 252; ed: 259. ליהוה
473 Da 9,15	אֲדִנִּי	K 1, 4, 17, 47, 82, 92, 93, 99, 101, 117, 118, 139, 145, 158, 168, 170, 175, 176, 180, 188, 201, 224, 228, 240, 245, 249, 250, 252, 253; ed: 259, 260, 264. יהוה
474 Da 9,15	שֵׁם כְּבוֹד	* שם כשם הגדולים אשר בארץ גדול כיום *
475 Da 9,27	וְעַל	LXX. K 17, 89, 147, 180, 206, 225, 228, 505, 531, 540, 590, 601, 621; *245; <i>forte</i> 487; °495. R 829; *596. ועד
476 Da 10,11	אֲנִכִּי	K 166. אני
477 Da 11,12	רַבּוֹת	* רבבות *
478 Da 11,18	וְהַשְׁבִּית	LXX ^{Luc} . והשחית
479 Da 11,20	מְלָכוֹת	K 207. מלכותו
480 Da 11,22	מִפְנֵינוּ	* מפנינו *
481 Da 11,26	יִשְׁטוּף	Syr Vg. K 2, 3, 4, 17, 30, 82, 93, 94, 117, 118, 170, 176, 180, 188, 210, 224, 226, 227, 228, 231, 235, 239, 240, 242, 245; ed: 259. ישטף *
482 Da 11,35	עוֹד	* עוד קץ *
483 Da 11,37	יְבִיט	* יביט *
484 Da 11,39	וְחָלַק	יחלק

CONCLUSIONI

Dal confronto delle varianti del TB con le versioni antiche (LXX, Aquila, Simmaco, Teodoziona, Origene, Vulgata, Siriaca, Targum) e le altre tradizioni del TH (Qumran, e la tradizione medievale secondo le collazioni del Kennicott e del De Rossi) risulta che il TB è un testo antico, come provato da un notevole gruppo di varianti, che si ritrovano in tutti, o quasi tutti i testi d'appoggio, contro il TR, e dai casi di concordanza con i frammenti di Qumran (varianti 166, 209, 210, 223, 234, 247).

L'antichità del TB e lo stretto legame che lo unisce alle altre tradizioni sono un chiaro indice che il TB originariamente apparteneva ad una tradizione testuale che è alla base dell'ATH, e che possiamo definire «testo proto-ebraico».

Il testo proto-ebraico subì nelle accademie babilonesi una profonda revisione che portò alla formazione di un TC, definito appunto babilonese, secondo il quale furono riviste le traduzioni palestinesi dei *targumîm Onkelos e Jonathan*.

Dalle varianti 214, 419, 464, 469, 471 che concordano con le traduzioni di Aquila, Teodoziona e Origene (nelle varianti 469 e 471 il TB concorda solo con Origene senza altri testimoni!), dai casi di concordanza esclusiva con Simmaco (varianti 198, 202, 362, 365) e dalla variante 432 che, a parte il targum, evidenzia una concordanza esclusiva (senza cioè alcun manoscritto tiberiense K o R) con Gerolamo appare evidente che testimonianze di quella tradizione testuale, che sarà più tardi definita babilonese in base al suo particolare tipo di puntazione, erano presenti in Palestina ancora almeno fino al IV sec. Evidentemente il TC, anche dopo l'accademia di Jabne, presentava ancora una certa fluidità.

L'evoluzione del TB, che raggiungerà una più precisa connotazione per opera dei massoreti, non fu isolata da ogni altro contesto culturale. La configurazione dei *kēṯb/qērê* nei mss. di tradizione tiberiense e in quelli di tradizione babilonese è testimonianza dei rapporti di interrelazione fra queste due tradizioni. I numerosi casi di lezioni del TB accolti come *qērê* nel TR sono un segno evidente dell'influsso che la tradizione babilonese esercitò su quella tiberiense. Questo è spiegabile data la superiorità ed il prestigio culturale delle accademie babilonesi. Ma quando esse decadde (X-XI sec.) e si andò affermando la tradizione tiberiense, specie in area sefardita,

mentre nelle aree italiane e aškenazite sopravvissero solo tracce della tradizione babilonese, in comunità «marginali», come quelle yemenite, tale puntazione continuò a rimanere in uso ancora per svariati secoli, per quanto in una forma mista babilonese-tiberiense).

Tra i manoscritti tiberiensi medievali, quelli di area aškenazita (rientrano in questa area anche i manoscritti italiani antichi, databili cioè fino alla fine del XIV sec.) meglio di quelli sefarditi e di quelli italiani più recenti (databili a partire dal XV sec.) hanno conservato tracce evidenti di un testo diverso dal *TR* che possiamo definire *Antireceptus*⁷.

Anche nel caso delle varianti babilonesi i manoscritti aškenaziti sono quelli che hanno conservato il maggior numero di lezioni babilonesi. Così, per esempio, tra i manoscritti kenicottiani quelli che ricorrono più frequentemente fra i testi d'appoggio sono i mss. K 131, contenente i Salmi, databile alla fine del XIII secolo e probabilmente aškenazita, che ha il 27,38 % di concordanza col TB⁸, e il manoscritto aškenazita K 245, databile dal suo Colophon al 1290 e contenente i Profeti Posteriori e gli Agiografi, che ha il 17,76 % di concordanza col TB.

Attraverso i mss. aškenaziti la tradizione babilonese giunge fino alle prime edizioni a stampa della *Bibbia ebraica*, come testimoniato dall'alta percentuale di concordanza, il 19 %, col TB della prima edizione a stampa dei Salmi del 1477 (= K 255), realizzata con tutta probabilità a Bologna, prendendo come modello un manoscritto aškenazita, dagli *Agiografi* (= K 259, 13 % di concordanza col TB) stampati a Napoli nel 1487 dai Soncino e dalla prima *Bibbia ebraica soncinese* del 1488 (= K 260, 8 % di concordanza col TB).

---

⁷ Su questo argomento si vedano i lavori di P. SACCHI, «Analisi quantitativa della tradizione medievale del testo della Bibbia secondo le collazioni del de Rossi», *AO 12 (1975) 1-14* e B. CHIESA, *L'Antico Testamento Ebraico secondo la tradizione palestinese*, Torino 1978, pp. 279-280.

⁸ La percentuale è stata calcolata tra la somma delle ricorrenze del manoscritto fra quelli kenicottiani e il totale delle varianti del TB nel libro dei Salmi, che è l'unico libro biblico contenuto nel ms. K 131.

SUMARIO

Este artículo forma parte de un proyecto sobre manuscritos llevado a cabo bajo los auspicios del Prof. Paolo Sacchi. Estudia el Ms. Opp.Add. 4 154 de la Biblioteca Bodleiana, de proveniencia yemení. La comparación de sus lecturas con las variantes recogidas por Kennicott y De Rossi y con las versiones antiguas confirma los resultados descritos en la primera parte de ese proyecto: el texto babilónico (TB) es antiguo y similar al tiberiense y su base común es el antiguo texto hebreo. Las coincidencias del TB con Aquila, Teodoción, Symmaco, Orígenes y Jerónimo muestran que ese texto era corriente en Palestina al menos hasta el siglo IV d. C. Cuando el texto tiberiense suplantó al babilónico en el siglo X, el TB todavía pervivía en comunidades yemeníes. Muchas variantes del TB están atestiguadas en manuscritos askenazíes y, consecuentemente, en la Biblia de Soncino.

SUMMARY

This paper is part of a project on manuscripts carried on under the auspices of Prof. Paolo Sacchi. It deals with Ms. Opp.Add. 4 154 of the Bodleian Library, of Yemenite provenance. The comparison of its readings with the variants collected by Kennicott and De Rossi and the old translations confirms the results described in the first part of this project: the Babylonian text (BT) is old and similar to the Tiberian one and their common basis is the old Hebrew Bible. The agreements of the BT with Aquila, Theodotion, Symmachus, Origen, and Hieronymus show that this text was current in Palestine at least until the 4th century AD. When the Tiberian text supplanted the Babylonian in the 10th century, the BT still survived in Yemenite communities. Many variants of the BT are attested in Ashkenazi MSS, and consequently in the Soncino Bible.